

Napjainkban az idegennyelv-tudás szerepe, jelentősége kulturális és gazdasági szempontból is vitathatatlan. A nyelvtudás javítja a munkaerő-piaci elhelyezkedés esélyeit, hozzájárul a foglalkoztatottság emelkedéséhez és az ország versenyképességének növekedéséhez.

A nemzeti idegennyelv-oktatás fejlesztésének stratégiája az általános iskolától a diplomáig c. fehér könyv célja, hogy áttekintést adjon a magyarországi idegennyelv-oktatás jelenlegi helyzetéről, feltárja a problémákat és a fejlesztendő területeket, és meghatározza az oktatási rendszerben tanulók nyelvtudása fejlesztésének fő irányait.

Magyarországon az európai uniós átlaghoz képest is magas óraszámban folyik az idegen nyelvi képzés, amely ennek ellenére sem hatékony.

Az EMMI Oktatásért Felelős Államtitkárság kiemelten fontosnak tartja, hogy a köz- és felsőoktatásból kikerülők megfelelő szintű nyelvtudással rendelkezzenek. Célul tűzi ki, hogy az Európai Unió nyelvpolitikájával összhangban a magyar köznevelés biztosítsa két idegen nyelv (szakiskolában egy idegen nyelv) megtanulását, a felsőoktatás pedig minőségi szaknyelvi képzést adjon.

Szintén fontos feladat a nyelvtanulást támogató környezet megteremtése, vagyis annak lehetővé tétele, hogy a diákok a tanóra keretein kívül is találkozzanak az idegen nyelvvel.

A kitűzött célokat elsősorban a jelenleg is rendelkezésre álló források felelős és átgondolt felhasználásával, a jó gyakorlatok megtartásával kívánjuk elérni annak érdekében, hogy az államilag finanszírozott nyelvtanítás az oktatás minden szintjén átlátható, ésszerű és hatékony legyen.

**A nemzeti idegennyelv-oktatás fejlesztésének
stratégiája
az általános iskolától a diplomáig**

Fehér könyv

2012 – 2018

2012. december

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
I. Az iskolarendszeren belüli nyelvoktatás.....	6
I. 1. Óvodai idegen nyelvi nevelés	6
I. 2. Általános iskolai nyelvoktatás	8
I. 2. 1. Két tanítási nyelvű általános iskolák.....	13
I. 3. Középiskolai nyelvoktatás	14
I. 3. 1. Gimnázium.....	15
I. 3. 2. Szakközépiskola.....	16
I. 3. 3. Szakiskola	17
I. 3. 4. Két tanítási nyelvű középiskolák	18
I. 3. 5. Nyelvi előkészítő évfolyam (NYEK).....	20
I. 4. Nyelvtanítás a felsőoktatásban.....	22
I. 5. Nyelvtanárképzés	27
I. 6. Nyelvtanár-továbbképzés.....	29
II. Az iskolarendszeren kívüli nyelvoktatás	31
II. 1. A nyelviskolák.....	31
II. 2. Az államilag elismert nyelvvizsgáztatás rendszere	31
III. Tankönyvek, taneszközök	34
III. 1. Új technológiák a nyelvoktatásban	35
IV. A nyelvtanulást támogató környezet.....	37
Összegzés	38
Felhasznált irodalom	39
Mellékletek.....	41

BEVEZETÉS

Cél

Az állami finanszírozásban megvalósuló közoktatás biztosítsa a lehetőséget két idegen nyelv – a szakiskolák esetében egy idegen nyelv – elsajátítására, a felsőoktatás pedig szaknyelvi képzést adjon.

Ez a nemzeti célkitűzés összhangban van az **Európai Unió** nyelvpolitikájával: az Európai Tanács 2002. márciusi, barcelonai ülésén azt a célt fogalmazták meg a tagállamok, hogy az európai polgárok már kora gyermekkoruktól legalább két idegen nyelvet tanuljanak (barcelonai nyelvi célkitűzés).¹

A stratégia figyelembe veszi az **Európa Tanács** ajánlásait is, különös tekintettel a megszerzett nyelvtudás mérésére kidolgozott Közös Európai Referenciakeret (KER) megállapításaira és szintjeire.²

A nyelvtudás jelentősége

Kulturális szempontból az egyén szintjén a személyiség minél többoldalú kibontakoztatása, társadalmi szinten pedig kultúránk és értékeink nemzetközi megismertetése, nemzetközi kapcsolataink erősítése érdekében szükséges, hogy minden magyar állampolgár legalább két idegen nyelvet megtanuljon. Az idegennyelv-tudás hozzájárul más kultúrák megismeréséhez, ami elősegíti **saját nemzeti identitásunk kialakítását és erősítését is.**

Gazdasági szempontból az egyén szintjén a nyelvtudás elősegíti a munkaerő-piaci elhelyezkedési lehetőségek javulását, társadalmi szinten pedig az idegen nyelvet jól beszélők számának növekedése jelentős mértékben hozzájárul a **foglalkoztatottság emelkedéséhez**, az ország **versenyképességének** növeléséhez³. A többnyelvűség sikeresen előmozdítja a nyitott szemléletmódot, egyben elősegíti az új piacokhoz és új üzleti lehetőségekhez való hozzáférést. A nyelvtudás hiánya az oka annak, hogy az üzleti lehetőségeket nem tudjuk kellőképpen kiaknázni. Ezt az Európai Bizottság üzleti fóruma⁴ és neves magyar tudósok⁵ is megerősítik.

A magyar lakosság nyelvtudása

Magyarországon kevesen beszélnek idegen nyelveket, bár a rendszerváltás óta javuló tendencia figyelhető meg: az 1990-es népszámláláskor – saját bevallás alapján – a lakosság 9%-a, tíz évvel később 15%-a vallotta magáról⁶, hogy anyanyelvén kívül még legalább egy idegen nyelvet beszél.

¹ Conclusions of the Barcelona European Council in March 2002

² Az Európa Tanács által 2001-ben megjelentetett kézikönyv, amely nyelvtanulással, nyelvtanítással és értékeléssel foglalkozik. Azzal a céllal készült, hogy közös kiindulási alapként szolgáljon nyelvi tantervek, tantervi útmutatók, vizsgák, tankönyvek kidolgozásához. A magyarországi akkreditált nyelvvizsgákban is már a KER szintek szerinti beosztások szerepelnek. Ld. 4. sz. melléklet

³ A kis- és középvállalkozások nemzetközi térnyerésének komoly gátja a nyelvi és kulturális akadályok megléte. (Draft report from the Thematic working group „Languages for jobs”, 7.o.)

⁴ A nyelvtudás segíti a vállalkozást: az Európai Bizottság által létrehozott többnyelvűséggel foglalkozó üzleti fórum ajánlásai, 2008

⁵ Pl.: „Az idegen nyelvek ismerete létfontosságú a munkavállalás, a gazdaság, a kereskedelem szempontjából”, interjúrészlet, Vizi E. Szilveszter, MTI, 2011. május 31.

⁶ Népszámlálás, 1990, 2001-KSH

A legfrissebb, 2012-es Eurobarometer felmérés szerint a magyaroknak csupán 35%-a vallotta önmagáról, hogy anyanyelvén kívül még legalább egy idegen nyelvet beszél⁷, és 13 %-uk, hogy legalább két idegen nyelvet. Ez **nagymértékű csökkenést jelent a magyar lakosság nyelvtudásában** az előző, 2006. évi felmérés adataihoz képest (2006-ban 42 és 27 %).⁸ (ld. 1. sz. melléklet).

Magyarország ezzel a 27 EU tagállam közül az utolsó helyen szerepel.

A fejlesztés irányai

Az idegennyelv-tudás megszerzésének elsődleges terepe a közoktatás⁹, míg a felsőoktatásban az idegennyelv-oktatás alapvető célja a szaknyelvi ismeretek megszerzésének biztosítása. Az általános- és középiskolában zajló nyelvi képzésnek alkalmasnak kell lennie arra, hogy két használható, dokumentummal igazolható idegennyelv-tudás megszerzését tegye lehetővé. Erre épít a felsőoktatás a szaknyelvi ismeretek biztosításával.

Fontos a nyelvtanulást támogató környezet megteremtése; a diákok a tanóra keretein kívül is találkozzanak az idegen nyelvvel (nyelvi verseny, színjátszó szakkör, csereprogramok, nyári táborok révén), amelyek alkalmával a diákok szabadabban, életszerűbb szituációkban fejleszthetik nyelvtudásukat.

A stratégia az alábbiakban – a hazai és nemzetközi szakirodalom figyelembe vételével – képzési szintenként vizsgálja az idegennyelv-oktatás jelenlegi helyzetét, és felvázolja a fejlesztés fő irányait.

Fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy a kitűzött célokat - elsősorban - a jelenleg is rendelkezésre álló források felelős és átgondolt felhasználásával, a jó gyakorlatok megtartásával kívánjuk elérni annak érdekében, hogy az államilag finanszírozott nyelvtanítás az oktatás minden szintjén átlátható, ésszerű és főleg hatékony legyen.

⁷ Összehasonlításképpen: Az Európai Unió 27 tagállamának átlaga: egy idegen nyelvet beszél 54 %, két idegen nyelvet 25 %.

Europeans and their Languages, 2012, Eurobarometer/European Commission

⁸ Europeans and their Languages, 2006, Eurobarometer/European Commission

⁹ Ld. 2. sz. melléklet a közoktatásban tanulható idegen nyelvekről

I. AZ ISKOLARENDSZEREN BELÜLI NYELVOKTATÁS

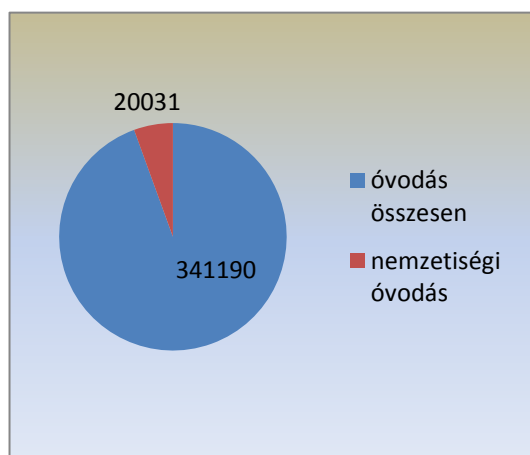
I. 1. Az óvodai idegen nyelvi nevelés (3-6 éves korig)

Helyzetelemzés

Az óvodában az óvodai nevelés alapprogramjára épített helyi óvodai nevelési program szerinti nevelés folyik. A szórványosan megvalósuló, idegen nyelven folyó óvodai foglalkozást csak a fenntartó jóváhagyásával lehet végezni. Ez a tevékenység nem azonos az iskolai nyelvtanítással.

Az óvodai idegen nyelvi foglalkozások jelentős része a nemzetiségi óvodákban folyik. A kisebbségi (nemzetiségi) óvodai nevelést folytató óvodában a kisebbség nyelvén kell szervezni a gyermekek óvodai életét, a kisebbségi nevelést folytató kétnyelvű óvoda pedig a kisebbségi és a magyar nyelvi fejlesztést is szolgálta. A nemzetiségi óvodáknak fontos szerepük van a nemzetiségi identitás ápolásában, megőrzésében. A készülő új szabályozás nem fog eltérni ezektől az elvektől.

A nemzetiségi nyelvi nevelés aránya a magyar óvodákban¹⁰

Európában a korai nyelvtanulás gyakorlata országonként eltérő; az Európai Unió érintett országaiban a kisebbségek és a migránsok jelenléte miatt kap jelentőséget a kisgyermekkorai nyelvtanulás kérdése (*ELL-Early Language Learning*)¹¹. Az óvodai nyelvoktatást az EU tagállamai közül csak Spanyolországban és a belgiumi német ajkú közösségben vezették be kötelezően. További hat országban folyik nem kötelező óvodai nyelvoktatás. A tagállamok többségében nincs szervezett idegen nyelvi foglalkozás.

Napjainkban a nemzetközi folyamatokhoz hasonlóan Magyarországon is egyre több óvoda kínál idegen nyelvi foglalkozásokat.

Az óvodai idegen nyelvi nevelés **melletti** főbb érvek a következők:

- Kisgyermekkorban az idegen nyelv tanulása a természetes nyelvszajátítás folyamataira épül. Ebben az életkorban az anyanyelv szerkezetei még nem rögzültek, az idegen nyelv tanulása az anyanyelvéhez hasonló módon történik.

¹⁰ Az Oktatási Évkönyv 2012. című kiadványnak a 2011/2012-es tanévre vonatkozó adatai alapján

¹¹ European Strategic Framework for Education and Training (ET 2020) Thematic Group on Early Language Learning at Pre-School level PROGRESS REPORT– European Commission, 2010.

- A korai nyelvtanulás pozitív hatást gyakorolhat a gyerekek nyelvi kompetenciáira, növeli az önbizalmukat, jótékony hatással van a kiejtésre, és a kommunikációs stratégiák alkalmazására.¹²

Az óvodai idegen nyelvi nevelés általános bevezetésével kapcsolatos **ellenérvek** a következők:

- Szervezési nehézségek, a folytathatóság kérdése
Azok a gyermekek, akik már az óvodában részt vettek idegen nyelvi foglalkozásokon, sok esetben **nem tudják folytatni a nyelvtanulást az általános iskolában**, egyrészt, mivel sok helyen nem kezdődik el első osztálytól az idegennyelv-oktatás, másrészt, ha elkezdődik is első osztályban, nem biztos, hogy ugyanabból a nyelvből.
- Életkori sajátosságok
Kutatások alátámasztják azt a tényt, hogy a kisgyerekek idegen nyelvi fejlődésének üteme lassú¹³, lényegesen lassúbb, mint a serdülő vagy fiatal felnőtt nyelvtanulóké.
- Finanszírozási akadály
Pénzügyi szempontból **igen jelentős kiadást igényelne** a nyelvoktatás általános bevezetése az óvodában, és az eredmény nem lenne arányban a ráfordítással. Az óvodai nevelés és az óvónőképzés növekvő költségei miatt a jelenlegi gazdasági helyzetben nem vállalható, hogy az óvodában államilag finanszírozott idegen nyelvi nevelés induljon.

A kutatók véleménye két kérdésben mindenképpen egyezni látszik¹⁴,

- a korai nyelvoktatás speciális feladat, **melyet csak speciális felkészültségű óvoda pedagógusok** tudnak jól ellátni,
- a folytathatóság kérdése: ne menjen veszendőbe a befektetett energia.

Problémák

- Az óvodai idegen nyelvi nevelésről **nincs statisztikai adatgyűjtés** Magyarországon. Nem állnak rendelkezésre adatok az idegen nyelvi foglalkozást kínáló óvodák pontos számáról, a foglalkozások tartalmáról, minőségéről és kimeneteléről, csak a nemzetiségi óvodákban folyó nyelvi nevelésről készült adatszolgáltatás. **Nem áll tehát rendelkezésre pontos adat a nyelvi foglalkozások hatékonyságáról.**
- Az óvodákban – általában a szülői elvárásoknak eleget téve – gyakran szerveznek **költségtérítéssel idegen nyelvi foglalkozásokat**. (Ezeknek a legitimitása, színvonala is kétes, a minőségbiztosítás fontos.)
- **A képző intézmények nem készítik fel teljes körűen az óvodapedagógusokat az idegen nyelvi nevelés feladatára**, hiszen ez nem része az óvodai nevelésnek, így a képző intézményekben alacsony a nyelvi óraszám.

Intézkedések

- A jelenlegi gyakorlatot nem indokolt megváltoztatni, az óvodai nyelvoktatás **állami támogatására** a fenti szakmai és finanszírozási okok miatt **továbbra sincs lehetőség**. Amennyiben a fenntartó az idegen nyelvi nevelést finanszírozni tudja, és rendelkezésre áll erre a célra alkalmazható óvodapedagógus, akkor továbbra is

¹² Dr. Morvai Edit – Dr. Poór Zoltán: Korai nyelvoktatás a magyar oktatási intézményekben, Oktatási Minisztérium, Budapest, 2006

¹³ Nikolov Marianne: A magyarországi nyelvoktatás-fejlesztési politika – nyelvoktatásunk a nemzetközi trendek tükrében, OFI, 2007

¹⁴ Kovács Judit: A gyermek és az idegen nyelv, Eötvös József Könyvkiadó, 2009, 25. oldal

biztosíthat idegen nyelvi foglalkozást az óvodában a szükséges minőség-ellenőrzés mellett.

- Az életkori sajátosságoknak megfelelő módszertani eljárások használatának elősegítése érdekében **szükséges a jó gyakorlatok közkinccsé tétele.**

I. 2. Az általános iskolai nyelvoktatás (6-14 éves korig)

Cél: megteremteni annak intézményes lehetőségét, hogy a tanulók 14 éves korukig eljussanak az A2 (alap-) szintre az első idegen nyelvből, továbbá biztosítani még egy nyelv tanulásának a lehetőségét a 7. osztálytól.

Helyzetelemzés

A 110/2012 (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról (NAT) szerint a nyelvoktatás továbbra is a 4. évfolyamtól kötelező, de a szabályozás nem zárja ki, hogy az iskolák meghatározott feltételek mellett már az első évfolyamtól is tanítsanak idegen nyelvet. Az első idegen nyelv megválasztásakor – amely az angol és a német lehet – biztosítani kell, hogy azt a felsőbb évfolyamokon is folyamatosan tanulhassák. Az 1-3. évfolyamon indított nyelvtanítás támogatására az elmúlt években programok¹⁵ születtek, konferenciákat rendeztek,¹⁶ és szakmai műhelytalálkozókra is sor került.¹⁷

Fontos szempont **az idegen nyelvek megválasztásának kérdése.**

Angolul mindenkinek tudnia kell, napjainkban az angol nyelv alapvető szerepe a nemzetközi érintkezésben vitathatatlan. Ezt a felismerést tükrözik a közoktatásban végbemenő folyamatok is: mára az általános iskolások több mint fele angolul tanul, a német nyelv a második helyre szorult. (ld. ábra a 9. oldalon)

A nyelvi és kulturális sokszínűség elősegítése érdekében, valamint gazdasági és versenyképességi szempontok alapján is elengedhetetlen egy **másik idegen nyelv** tanulása is, valamint a ritkábban oktatott nyelvek tanításának támogatása¹⁸. Az Európai Bizottság 2011-ben a nyelvtudás és a foglalkoztathatóság összefüggéseiről készített munkaanyagában rögzíti¹⁹, hogy gazdasági szempontból **sem elegendő, ha a munkavállalók csak egy idegen nyelvet beszélnek.**²⁰

A NAT lehetővé teszi a második idegen nyelv oktatásának megkezdését a 7. évfolyamon.

Az angol mellett **másik nyelvként a következő nyelvek tanulását tartjuk célszerűnek** (figyelembe véve Magyarország földrajzi helyzetét, történelmi hagyományait, nemzetközi kapcsolatait, valamint az európai és világ gazdasági helyzetet és folyamatokat):

Nyugat-Magyarországon Ausztria és Szlovénia szomszédsága miatt a német nyelvnek hangsúlyos szerepe van. A német és osztrák partnerek tanúsága szerint számos német és osztrák kis- és középvállalat azért nem tud Magyarországon megtelepedni, mert a munkavállalók nem tudnak németül.

¹⁵ *Ajánlások az általános iskola első három osztályában folyó idegennyelv-oktatás eredményesebbé tételére, Oktatási Minisztérium, Budapest, 2004*

¹⁶ OM konferencia, 2004. május

¹⁷ A Tempus Közalapítvány szervezésében, 2011. első felében.

¹⁸ Jelen koncepció értelmezése szerint Magyarországon az angol és a német nyelven kívül minden idegen nyelv a ritkábban oktatott nyelvek körébe tartozik.

¹⁹ Multilinguisme compétitivité économique et cohésion sociale, États généraux du multilinguisme http://plurilinguisme.europe-avenir.com/images/Bibliographie/livret_competitivite-27022009.pdf

²⁰ Draft Report –Thematic Working Group "Languages for jobs", 2011

Választható azonban valamely neolatin nyelv, az orosz, a határ menti településeken a szomszéd ország nyelve, de szóba jöhet a kínai, a japán, az arab is. A folytathatóság fontos szempont: a tanuló az elkezdett második nyelvet a középiskolában folytathassa.

A környező országok nyelveinek tanulása nem csak a jószomszédi viszony erősítéséhez járul hozzá, de a gazdasági együttműködést és a régió fejlődését is elősegíti. A határ menti szakközépiskolákban és szakiskolákban érdemes ezért a szomszédos országok nyelvét az iskolák nyelvi kínálatában megjeleníteni.

Annak érdekében, hogy a középiskolában haladó szinten folytatható legyen az első nyelv tanulása, az általános iskola a következő nyelvek egyikének tanítását teszi lehetővé:

- első idegen nyelv: angol, német, francia
- második idegen nyelv: az első idegen nyelvként választható nyelveken kívül neolatin nyelvek, orosz, kárpát-medencei nyelvek, egyéb nyelvek.

Nyelvpedagógiai szempontból javasolt, hogy a tanuló komplexebb nyelvtani struktúrával rendelkező nyelvvel találkozzék először,²¹ ne az angollal. Ezt a javaslatot az indokolja, hogy ha az angol az első tanult idegen nyelv, utána a második, komplexebb nyelvtani struktúrájú nyelv tanulása gyakran nehézségeket okoz, és a tanulók sokszor elvesztik motivációjukat az újabb idegen nyelv tanulására, míg ha a sorrend fordított, az első nyelv elsajátítása sikeresebb, és ez a sikerélmény az angol tanulását is támogatja. Kutatások igazolják ezt az állítást.²²

A közoktatásban jelenleg dolgozó nyelvtanárok létszáma (kimutatást ld. lejjebb) nem teszi lehetővé, hogy a másodikként választható idegen nyelv teljes választékát biztosítani tudja minden iskola. A helyzet azonban hosszú távon változni fog a tanárképzés új szabályozása következtében: két szakon végzett, jól képzett pedagógusok fognak megjelenni a közoktatásban, ezáltal **nagyobb nyelvi kínálat biztosítására lesz lehetőség**. Addig azonban a nyelvtanítás különböző fázisainak egymásra épülése érdekében korlátozott nyelvi kínálattal kell számolnunk.

*Teljes munkaidejű munkaviszony keretében, pedagógus munkakörben alkalmazott pedagógusok száma intézménytípusonként (a nemzetiségi nyelvtanárokat nem tartalmazza)*²³

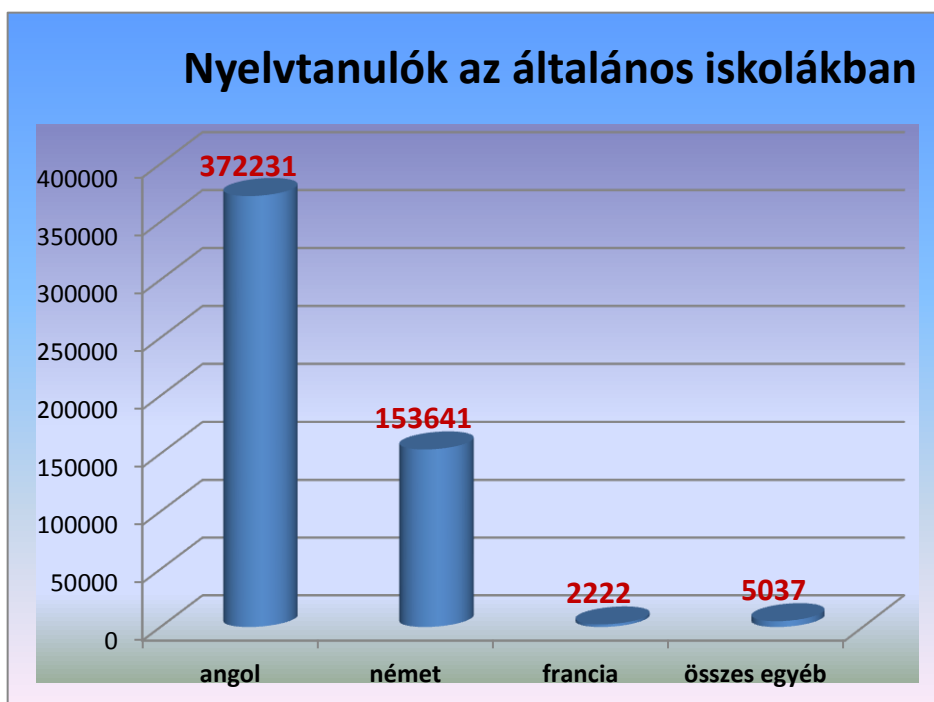
Nyelvtanárok száma	Angol	Német	Francia	Olasz	Spanyol	Orosz	Latin	Egyéb
Általános iskola	4.690	2.715	46	19	6	25	2	53
Középiskola	5.483	3.711	554	294	179	200	175	55

²¹ Krumm, Hans-Jürgen (2005): Sprachenpolitische Perspektiven für die deutsche Sprache nach der Erweiterung der Europäischen Union. XIII. Internationale Tagung der Deutschlehrerinnen und Deutschlehrer (IDT) in Graz. ÖDaF-Mitteilungen. Sonderheft, 2005. 18-27. Barabás László : Az idegen nyelvek tanulásának sorrendjéhez, A XVIII. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus előadásai, 2008

²² Cedden, Gülay (2007), Psycholinguistische Aspekte für den Folgeerwerb Deutsch (L2), dann Englisch (L3) in der Türkei. Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht [Online] 12: 3, 6 p. <http://zif.spz.tu-darmstadt.de/jg-12-3/beitrag/Cedden.htm>. Letöltés dátuma: 2008. március 28.)

²³ Forrás: KIRSTAT-2010-2011

Nyelvtanulók az általános iskolákban a 2011/2012-es tanévben (a nemzetiségi nyelveket tanulók nélkül)

Problémák

- **Óraszámok és hatékonyság**

Felmérések szerint²⁴ a közoktatás **sok időt fordít** a nyelvoktatásra (kb. 1000 tanóra), általában két nyelv tanítását biztosítja, az eredmény azonban nem áll arányban a befektetett energiával és forrásokkal.

A nyelvórák tekintetében jelentősek az eltérések: a legjobban ellátottak több mint ötször annyi nyelvi óraszámhoz jutnak, mint az ellátáshoz legkevésbé hozzáférők (átlagos óraszámok: 458-2816 nyelvóra/diák)²⁵

- **Átjárhatóság, folytonosság kérdése**

A folytonosság és az átmenet gyakran nem biztosított intézményváltás, tanárváltás, illetve a képzési formák, tagozatok közötti váltás esetén:

- a középfokú **iskola nem épít az általános iskolában megszerzett tudásra, középfokon a tanulók kétharmada nulláról vagy kezdő szintről folytatja a nyelvtanulást,**²⁶
- a gyakori tanárváltás:²⁷ az új tanár sokszor nem alapoz előző kollégája munkájára.
- A helyi pedagógiai programot a tanárok iskolán belüli munkaközössége maga készíti. Az egyes iskolák helyi tantervei nem egyeznek egymással, így az átjárás, illetve a korábban tanultakra építés nem mindig biztosított.

²⁴ Nikolov Mariann: A magyarországi nyelvoktatás-fejlesztési politika, nyelvoktatásunk a nemzetközi trendek tükrében, OFI, 2009

²⁵ Jelentés a magyar közoktatásról 2010, 244.o.

²⁶ Jelentés a magyar közoktatásról 2010

²⁷ Mire képes az iskolai nyelvoktatás – Beszélgetés az idegennyelv-tanításról, Új Pedagógiai Szemle, 1999/XI.

- **Tankönyvek**

A tankönyvvé nyilvánítás jelentős költséget jelent a kiadónak, a tankönyvkiadásban helyenként inkább üzleti, mint szakmai szempontok kerülnek előtérbe. (ld. még a Tankönyvek c. fejezet 32. old.)

Intézkedések

- **Első és második idegen nyelv**

Az első idegen nyelv tanulása kötelezően az **általános iskola 4. osztályában indul**.

A 4.-6. évfolyamon a NAT előírásai szerint heti 2-5 óra áll rendelkezésre az első idegen nyelv tanulására, 7-8. évfolyamon heti 3-5 óra.

A második idegen nyelv a 7. osztálytól indul.

A második nyelvnek az iskolák pedagógiai programjában szerepelnie kell, az iskolák számára kötelező a második idegen nyelv megjelenítése. A tanulók számára azonban nem kötelező a második idegen nyelv tanulása.

- **Korai nyelvoktatás lehetősége**

Továbbra is lehetséges az idegen nyelv tanulásának bevezetése az **1-3. évfolyamokon**, ha az iskola biztosítja a szükséges feltételeket külön erre a célra kért állami finanszírozás nélkül is.

(Ennek elsősorban gazdasági okai vannak, tekintettel a tanítóképzés, illetve a nyelvtanárok 1.-3. évfolyamon való alkalmazásának többletköltségeire.)

- **Ritkábban oktatott nyelvek tanulásának támogatása**

Ösztönzést kapnak azok az iskolák, amelyek valamely ritkábban oktatott nyelvet indítják második idegen nyelvként.

Az ösztönzés lehetséges formái:

- Az Európai Nyelvi Díj mintájára pl. a „Nyelvi Sokszerűségért Díj” bevezetése és évenkénti odaítélése azoknak az iskoláknak, amelyek a nyelvi-kulturális sokszerűség jegyében ritkábban oktatott nyelvet kínálnak első idegen nyelvként.
- Tájékoztató füzetek készítése és eljuttatása az iskolákhoz a ritkábban oktatott nyelvek tanulásának előnyeiről.
- A ritkábban oktatott nyelvek tanításának módszertani támogatása honlap létrehozásával, amelyen a tanárok módszertani ötleteket, oktatási segédanyagokat találnak. A honlap elősegíti ezeknek az iskoláknak az együttműködését, hálózat kialakítását.

- **Országos szakmai ellenőrzés bevezetése**

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvényben (Nkt.) **bevezetett országos szakmai ellenőrzés** biztosítja, hogy a tanár a NAT-ban, a kerettantervben és a helyi tantervben megfogalmazott feladatokat megfelelő minőségben, a megszabott ütemezésben teljesítse. Így biztosítható, hogy az adott osztályok közelítőleg azonos tudásszintre érkezenek egy-egy időszak végére.

- **Az iskolák és iskolatípusok közötti átjárhatóság megteremtése:**

- A helyi tanterv elkészítését és a tankönyv megválasztását nem egyedül végzi a pedagógus.
- A **kerettantervek** a nyelvi elemek és a nyelvi kompetenciák megtanításának szakaszait határozzák meg.
- **Két éves rendszerességgel kötelezően** elvégzett, iskolai hatáskörben megoldott **szintfelmérő** (először a 6. osztály végén, majd a 8. és a 10. évfolyamokon). A dolgozatot a NAT-ban és a kerettantervekben meghatározott oktatási cél elérésének mérése érdekében kell megírni.

A felmérő feladatát több iskola együttműködésben is elvégezheti.

A felmérő célja, hozadéka:

- » az iskolák nyelvoktatási hatékonyságának felmérése,
- » a nyelvtudás objektív, osztályszinten túlmutató felmérése,
- » a pedagógusok ösztönzése a tanterv következetes követésére,
- » visszajelzés a tanulónak és a szülőnek a tanuló nyelvtudásáról,
- » az iskolát váltó tanuló tudásszintjéről a fogadó iskola pontos képet kap,

A 6. és a 8. osztály végi szintfelmérők eredményeire alapozhat a hat osztályos gimnázium és a négy osztályos középiskola a nyelvi csoportok kialakításakor.

A felmérőn kiválóan teljesítők számára ösztönzésül díjazás nyújtható az iskola lehetőségei szerint.

- **Tanulói értékelés, önértékelés fejlesztése**

Az **Európai Nyelvtanulási Napló** használatának ösztönzése, amelyet az Európa Tanács ajánlására a KER nyelvi szintjeinek figyelembe vételével fejlesztettek ki. Az eszköz alapvető célja, hogy ösztönözze a nyelvtanulás tudatos megtervezését, a folyamatos tanulást, az elért nyelvtudás értékelését, dokumentálását. Elősegíti az intézmények, iskolai szintek, oktatási rendszerek közötti átjárhatóságot, és fontos szerepe van a tanulói motiváció fenntartásában.

- **A nyelvi csoportok szervezése**

A nyelvi csoportokat **szintenként, nem osztályonként** kell megszervezni, így évfolyamonként különböző szintű nyelvi csoportok is kialakíthatók. Így a diák nyelvtudásának megfelelő szintű csoportban tanulhat idegen nyelvet. A csoportok kialakításakor akár az évfolyamok megbontása is lehetséges. Ennek főleg a magasabb osztályokban van jelentősége.

Szükséges az alacsony létszámú csoportok biztosítása a hatékony nyelvtanulás érdekében, ezért a nyelvi csoport létszáma legfeljebb tizenöt fő.

- **Felkészült nyelvtanárok**

A nyelvoktatás sikere jelentős mértékben a felkészült nyelvtanárokon múlik. Olyan pedagógusokra van szükség, akik jól ismerik a tanulók életkori sajátosságait, magas szintű idegennyelv-tudással és módszertani felkészültséggel rendelkeznek, és képesek tudásuk átadására. A **pedagógusképzés és továbbképzés** feladata ezek teljesítése (ld. még a nyelvtanárképzéssel és továbbképzéssel foglalkozó fejezetek, 27.-28. oldal).

- **A hivatalos tankönyvjegyzék felülvizsgálata**

A tankönyvjegyzék felülvizsgálata (különös tekintettel a ritkábban oktatott nyelvek tanítására szolgáló tankönyvekre) lehetővé teszi, hogy csak megfelelő minőségű tankönyvek kerüljenek forgalomba. (ld. még a Tankönyvek c. fejezet, 32. old.)

A fenti intézkedések biztosítják az átjárhatóságot, a folytonosságot, valamint hozzájárulnak a tanári munka minőségének fejlesztéséhez és ellenőrzéséhez.

I. 2. 1. Két tanítási nyelvű általános iskolák

Helyzetelemzés

Európában a két tanítási nyelvű programok elsősorban a középiskolában működnek. Az 1990-es évektől az alapfokú oktatásban is megjelentek, ezek többnyire angol két tanítási nyelvű programok.²⁸ Magyarország Kelet-Közép-Európában első helyen áll a két tanítási nyelvű általános iskolák számát tekintve. Ez a program 1996 óta működik jelentős állami támogatással.

A vizsgálatok szerint azonban a kiegészítő normatíva (64 ezer Ft/fő/év) megszerzése a programalapítások egyik indoka.²⁹ A 26/1997 (VII. 10.) MKM rendelet lehetővé tette, hogy az általános iskolák is kiegészítő hozzájárulást kapjanak, és ez a lehetőség nagyban hozzájárult a számuk növekedéséhez (ld. az alábbi táblázatot). Az iskolák döntő többsége angol és német nyelvű.

A fenti rendelet előírásai szerint a két tanítási nyelvű iskolának három (szabadon választható) tantárgyat kell célnyelven oktatnia, és e tantárgyak a tanulók össz-óraszámának 35-50%-át kell, hogy kitegyék. A rendelet értelmében az iskolának legalább egy anyanyelvi lektort kell alkalmaznia. A programok általában az első évfolyamon indulnak.³⁰

A 2011/2012-es tanévre vonatkozó adatok szerint az általános iskolai két tanítási nyelvű (nem nemzetiségi) oktatásban részt vevő tanulók száma 18.968 fő, ez 1.213.952.000 Ft kiadást jelent éves szinten.³¹

A két tanítási nyelvű általános iskolák számának növekedése³²:

Tanév	Két tanítási nyelvű általános iskolák száma
1996/1997	9 (becsült adat)
2002/2003	60
2010/2011	99
2011/2012	121

Intézkedések

A két tanítási nyelvű általános iskolák folytathatják működésüket, amennyiben megfelelnek a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet 135. §-ban előírt követelményeknek, miszerint: Csak azok a 8 osztályos általános iskolák folytathatják majd a két tanítási nyelvű oktatási tevékenységet, amelyek teljesítik azt a feltételt, hogy három egymást követő tanév átlagában a tanulók legalább 60 %-a 5. osztályban A2, 8. osztályban B1 szintű nyelvtudással rendelkezik.

²⁸ Kovács Judit: Magyar-angol kéttannyelvű általános iskolai programok közoktatásunkban, Eötvös Kiadó, 2006, 57. oldal

²⁹ Kovács Judit: Magyar-angol kéttannyelvű általános iskolai programok közoktatásunkban, Eötvös Kiadó, 2006, 136. oldal

³⁰ Kovács Judit: Magyar-angol két tannyelvű általános iskolai programok közoktatásunkban, Eötvös Kiadó, 2006, 72. old.

³¹ NEFMI Statisztikai Osztály, 2011

³² Közoktatás- statisztikai adatgyűjtés (KIRSTAT), 2011

I. 3. A középiskolai nyelvoktatás (14-18/10-18 éves kor)

Helyzetelemzés

A szabályozás értelmében a gimnáziumban és a szakközépiskolában két nyelv, a szakiskolában pedig egy nyelv tanítására van lehetőség. Az óraszámok változóak a fenntartó lehetőségei és a helyi tanterv szerint.

A jelenlegi szabályozás szerinti kétszintű érettségi az idegen nyelvek esetében közép és emelt szinten a négy nyelvi készséget méri, és a nemzetközileg elfogadott Közös Európai Referenciakeret (KER) követelményeire épül. Az emelt szintű idegen nyelvi érettségi államilag elismert nyelvvizsgának számít: 60%-os eredmény felett B2, 40-59% között pedig B1 komplex (korábban C típusú) nyelvvizsgával egyenértékű. Az új (nyelvi) érettségi vizsga szabályozásáról a nemzeti köznevelésről szóló törvény érettségi vizsgával kapcsolatos végrehajtási utasítása fog rendelkezni.

Problémák

A középfokú oktatásban az első nyelv esetében **a tanulók átlagosan kétharmada kezdő vagy alapszinten tanulja azt a nyelvet, amelyet már az általános iskolában is³³ tanult.** Ez felveti az általános iskolai nyelvoktatás hatékonyságának kérdését. Hozzájárul ehhez az is, hogy a középiskolai nyelvtanárok nem alapoznak az általános iskolából hozott nyelvtudásra, hanem az egyszerűség kedvéért kezdik kezdő szintről indítják az osztályokat.

Az első és második nyelvet tanuló 9. évfolyamos diákok megoszlása programonként a nyelvtanulás szintje szerint (%)³⁴

Nyelvtanulási szint	Gimnázium	Szakközépiskola	Szakiskola	Átlag
Első nyelv				
Teljesen kezdő	10,9	20,3	33,7	19,9
Alapszintű	31,4	57,0	60,2	48,5
Középszintű	46,6	20,0	5,6	26,4
Magas szintű	11,1	2,7	0,5	5,2
Második nyelv				
Teljesen kezdő	71,2	71,4	54,4	71,0
Alapszintű	20,6	20,1	34,6	20,8
Középszintű	7,0	7,3	8,1	7,0
Magas szintű	1,2	1,2	2,9	1,2

³³ Imre Anna: Nyelvoktatás, nyelvtanulás, nyelvtudás a középfokú oktatásban, OFI, 2008

³⁴ A táblázat forrása: Imre Anna: Nyelvoktatás, nyelvtanulás, nyelvtudás a középfokú oktatásban, OFI, 2008

Óraszám	Első idegen nyelv			Második idegen nyelv		
	Gimnázium	Szakközépiskola	Szakiskola	Gimnázium	Szakközépiskola	Szakiskola
1-2	0,4	0,9	10,3	8,7	32,1	11,2
3	30,8	32,0	75,6	78,1	45,2	72,0
4	26,6	44,0	10,2	9,8	14,1	10,6
5	24,1	14,0	2,9	2,6	5,4	2,3
6-7	11,6	5,3	0,5	0,5	1,8	1,8
8-9	2,3	0,2	0,1	0,1	0,2	0,5
10 és több	4,2	3,6	0,4	0,2	1,2	1,6
Együtt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

1.3.1. Gimnázium

Cél: Az érettségi kimeneti követelményekhez igazodva megteremteni annak intézményes lehetőségét, hogy a tanulók a 12. évfolyam végéig eljussanak az első idegen nyelvből minimum a B1 szintre, a második idegen nyelvből pedig az A2 szintre, emelt szintű idegen nyelvi képzés esetén 1. idegen nyelvből a B2-C1, 2. idegen nyelvből a B1-B2 szintre, az új NAT előírásainak megfelelően.

A köznevelési rendszer négy- hat- és nyolcosztályos gimnáziumokat működtet. Mindegyik típus két nyelv tanulását biztosítja.

Intézkedések

- **Tanított nyelvek száma**

A **négyosztályos gimnáziumok két idegen nyelv** tanulását biztosítják. Azok számára, akik két nyelvet tanultak az általános iskolában, ennek a két nyelvnek a tanítása folytatódik a gimnáziumban nem kezdő szintről. A gimnázium – a korábban említett általános iskolai felmérők eredményeire támaszkodva – különböző szintű csoportokat indít. Azoknak a tanulóknak a számára, akik az általános iskolában csak egy nyelvet tanultak, a gimnázium kezdő szinten indítja a második nyelv óráit.

Hat- és nyolc- évfolyamos gimnáziumokban az első és második nyelv indításának ütemezése életkor tekintetében azonos a 8 + 4 rendszerével. A hat és nyolc osztályos gimnáziumok azonban **harmadik idegen nyelv** tanítására is lehetőséget kapnak tanórai keretek között, vagy tanórán kívüli tevékenységként.

A **nyolc évfolyamos gimnáziumok** sajátossága, hogy kötelezően latint tanulnak a tanulók.

³⁵ A táblázat forrása: Imre Anna: Nyelvoktatás, nyelvtanulás, nyelvtudás a középfokú oktatásban, OFI, 2008

- **Nyelvi csoportok szervezése**

Az általános iskolához hasonlóan a gimnáziumban is **akár évfolyamokon átívelően, nem osztályonként** kell megszervezni a **nyelvi csoportokat**. A középiskola épít az általános iskolában megszerzett nyelvismeretre, nem kezdi előlről az idegen nyelv oktatását.

- **Idegen nyelvi környezet**

Az idegen nyelvi környezetben eltöltött idő komoly előrelépést jelent a diákok nyelvtudásának fejlődésében. A **nyári intenzív nyelvtanfolyamok**, civilizációs, nyelvi fejlesztést biztosító képzések, **nyári táborok** szervezésére a tanulmányi évek vége felé, 10. és 11. évfolyam végeztével kerül sor. A **hazai idegen nyelvi táborok** finanszírozását uniós forrásokból pályázat útján oldhatja meg az iskola.³⁶

- **Emelt szintű (ún. tagozatos) osztályok**

A NAT lehetőséget teremt emelt szintű (ún. **tagozatos**) **osztályok** indítására. Ezekben az osztályokban a nyelvtanításra magasabb óraszám áll rendelkezésre.

- **Nyelvi érettségi**

Annak érdekében, hogy a tanulóknak ne kelljen az üzleti alapon álló nyelvvizsgaközpontokhoz fordulniuk a nyelvvizsga megszerzése érdekében, az iskolák két különböző típusú nyelvi érettségi vizsgát szerveznek:

- a középiskolai tanulmányokat lezáró **általános nyelvi érettségi** (azok számára, akik nem akarnak továbbtanulni),

- **speciális nyelvi érettségi**, amely nyelvvizsgával egyenértékű (azok számára is, akik a felsőoktatásba jelentkeznek). A speciális nyelvi érettségi vizsga lebonyolításának részleteit az érettségi vizsgáról szóló, hamarosan kiadásra kerülő kormányrendelet szabályozza. Az új speciális nyelvi érettségi vizsgát először a 2013-14-es tanévben tehetik le a tanulók

I.3.2. Szakközépiskola

Cél: megteremteni annak az intézményes lehetőségét, hogy a tanulók eljussanak az első idegen nyelvből a B1, a második idegen nyelvből pedig az A2 szintre. A tanulók az általános nyelvvoktatáson túl kapjanak lehetőséget a szaknyelvvel való megismerkedésre.

Helyzetelemzés

Szakközépiskolában a tanulóknak egy idegen nyelvet kell tanulniuk, de megfelelő feltételek mellett be lehet vezetni a második idegen nyelv oktatását is. A gyakorlatban a szakközépiskolás csoportoknak mindössze 11,5 százaléka nyújt lehetőséget két idegen nyelv tanulására.³⁷

A nyelvi csoportoknak csupán a 28 %-ában van szaknyelvvoktatás igen alacsony óraszámban, ez is többnyire a 13. évfolyamon, az érettségit követően³⁸. A szaknyelv oktatásának feladata döntően a nyelvtanárookra hárul, a szakoktatók – megfelelő szintű nyelvtudás hiányában – gyakorlatilag nem vesznek ebben részt.³⁹

³⁶ A TÁMOP új céljai között a 2012/13-as tanévtől szerepeltetni kell ezeket a pályázati lehetőségeket.

³⁷ Nikolov Marianne – Ottó István – Öveges Enikő: Nyelv és szakma? Nyelvtanítás és nyelvtanulás a szakképző intézményekben, Oktatásért Közalapítvány, 2009, 38. o.

³⁸ Nikolov Marianne – Ottó István – Öveges Enikő: Nyelv és szakma? Nyelvtanítás és nyelvtanulás a szakképző intézményekben, Oktatásért Közalapítvány, 2009, 152. o.

³⁹ Nikolov Marianne – Ottó István – Öveges Enikő: Nyelv és szakma? Nyelvtanítás és nyelvtanulás a szakképző intézményekben, Oktatásért Közalapítvány, 2009, 42. o.

Problémák

- A felmérések a hatékonyság alacsony szintjét mutatják⁴⁰, melynek okai a motiváció hiánya, a heterogén nyelvi csoportok, a magas csoportlétszám, és a tanári munka nem kielégítő minősége. Az is hátráltatja a nyelvi fejlődést, hogy a szakmai órák miatt magas az össz-óraszám, nincs lehetőség több nyelvvóra beiktatására.
- Az iskolák több mint 40 %-ában hiányos a tankönyv-ellátottság⁴¹ és a szakmai nyelvkönyvek nyelvi minősége sem mindig megfelelő.

Intézkedések

- Új, a speciális igényeknek megfelelő **tankönyvek** és kiegészítő tananyagok készítése, alkalmazása szükséges, amelyek az általános idegennyelv-tudás fejlesztésén túl a tanult szakma szókincsét is bevezetik, és a szaknyelv irányába mozdítják el a nyelvoktatást. Ez a diákok nyelvtanulási motivációját is növelheti.
- A **tanárképzés és a továbbképzés** feladata, hogy a hatékony és jó minőségű oktatás érdekében speciális felkészítést biztosítson erre a sajátos iskolatípusra.
- Az általános iskolai és a gimnáziumi nyelvtanításhoz hasonlóan a szakközépiskolában is a tanulók nyelvtudása, és nem osztálya szerint kell a **nyelvi csoportokat megszervezni**.

I.3.3. Szakiskola

Cél: Az általános iskolában megszerzett A2 szintű nyelvtudás szinten tartása, lehetőség szerint fejlesztése, alapvető szaknyelvi ismeretek megszerzése egy idegen nyelvből.

Helyzetelemzés

A szakiskolai képzés duális képzés keretei között valósul meg, időtartama három év. A tantermi oktatás mellett a tanulók gyakorlati képzésben részesülnek egyharmad - kétharmad arányban a gyakorlati képzés javára.

A nyelvtanulás főleg az erősen leszűkített időkeretű tantermi képzés feladata, így két nyelv tanítására nincs lehetőség. Az idegen nyelvtudás egyrészt a mobilitást (kommunikációs készségek), másrészt a minél jobb munkavégzést (használati útmutatók, anyagleírások, technikai leírások megértése, stb.) szolgálja.

A szakmai idegen nyelvi kompetenciafejlesztést a szakképzési kerettantervek tartalmazzák, mely a szakképzés szakmai és vizsgakövetelményei alapján fogalmazódik meg, és a hatályos Országos Képzési Jegyzék alapján készül el.

Problémák

- A szakképzésben hiányos tudású, gyakran hátrányos társadalmi környezetből érkező, tanulási nehézségekkel küzdő tanulók vesznek részt.
- A nyelvtanulás sikerét veszélyeztetik a gyenge anyanyelvi és kommunikációs készségek.

⁴⁰ Öveges Enikő: Az idegennyelv-tanulás és tanítás helyzete és fejlesztésének lehetőségei a szakképző intézményekben, OKM tanulmány, 2009

⁴¹ Nikolov Marianne – Ottó István – Öveges Enikő: Nyelv és szakma? Nyelvtanítás és nyelvtanulás a szakképző intézményekben, Oktatásért Közalapítvány, 2009, 48. o.

- A szakiskolai képzésben általában a 10. évfolyam végén lezárul a nyelvoktatás, így mire a diákok befejezik a szakiskolát, elfelejtik, amit a 9-10. évfolyamon megtanultak.⁴²

Intézkedések

- A szakiskolai képzésbe belépő, gyakran jelentős nyelvi hátránnyal rendelkező tanulók esetében elsődleges jelentőségű a **nyelvi hátrány kompenzációja**. Ezeknek a tanulóknak az Nkt.-ben felsorolt felzárkóztató programok nyújtanak segítséget.
- A szakiskolai nyelvoktatás az általános idegen nyelvi készség fejlesztését és a **szaknyelv elsajátítását** is szolgálja, ezért a heti három óra részben a közismereti órák keretében, részben a szakmai elméleti órák keretében jelentkezik (mint pl. Németországban). Mivel a szakképzés szakmai elemeit a Nemzetgazdasági Minisztérium felügyeli, a tantermi, közismereti tárgyakért pedig az Emberi Erőforrások Minisztérium Oktatásért Felelős Államtitkársága felelős, ezért a szakiskolai idegen nyelvoktatás **mindkét intézmény** felelősségi körébe beletartozik.
- A tanuló általános iskolai éveit alatt már tanult idegen nyelvet, így nem szükséges kezdő szintről indítani a szakiskolai nyelvtanítást.
- A jó minőségű nyelvoktatáshoz **megfelelő** taneszközökre van szükség, amelyek alkalmazkodnak a sajátos nyelvpedagógiai igényekhez. A négy nyelvi alapkészség (beszédértés, olvasásértés, beszédkészség, íráskészség) elsősorban a beszédértés és a beszédkészség fejlesztése szükséges.
- A szakmai nyelv oktatását elsősorban nyelvtanárakra kell bízni, aki **a tanárképzés, továbbképzés** keretében előzőleg elsajátította a szakmai nyelvet.
- *Uniós források bevonásával meg kell vizsgálni, hogyan lehet a szociálisan és egészségügyi szempontból hátrányos helyzetű tanulók hatékony és helyzetükre alkalmazott nyelvoktatását megoldani, különös tekintettel azokra az intézményekre (így szakiskolákra is) ahol magasabb számban oktatnak, nevelnek halmozottan hátrányos helyzetű tanulókat.*

I.3.4. Két tanítási nyelvű középiskolák

Helyzetelemzés

Az 1985-ös oktatási törvény indította el ezt a képzési formát. Az első két tanítási nyelvű iskolák 1988-ban nyíltak.

Jelenleg az országban 6 nyelven folyik két tanítási nyelvű képzés: angol, francia, német, olasz, spanyol, orosz nyelveken.

Ez a képzési forma, mivel óraszámában és a tanítás tartalmában (min. 3 szaktárgy célnyelven való tanítása) is biztosítja az idegen nyelv alapos elsajátításához szükséges feltételeket, jelentős eredményeket tud felmutatni, de a képzéshez való hozzáférés csak a diákok szűk rétege számára biztosított.

A 2010/2011-es tanév érettségi adatai szerint a tanulók 80%-a ért el emelt szintű nyelvi érettségien jeles eredményt⁴³. A végzős osztályok tanulói átlagosan 20-30 %-kal több emelt szintű érettségi vizsgát tesznek, mint nem kétnyelvű osztályba járó társaik.

Gimnáziumban a végzős tanulók többsége a célnyelvből C1 szintű, a tanult második idegen nyelvből B2 szintű (komplex) nyelvvizsgát szerez.

⁴² Jelentés a magyar közoktatásról 2010, 240. o., 244. o.

⁴³ KIR adatbázis, 2012. március

A végzős osztályok tantárgyi érettségivizsga-átlagai emelt és középszinten egyaránt 10-20 %-kal meghaladják nem kétnyelvű osztályba járó társaikét. Az országos kompetenciaméréseken a tanulók szignifikánsan jobb eredményeket érnek el nem kétnyelvű osztályba járó társaiknál.⁴⁴

Finanszírozás

A költségvetési törvény szerint a 2011/2012-es tanévben **64 000 Ft/fő/év** kiegészítő hozzájárulást kaptak a két tanítási nyelvű középiskolák fenntartói közvetlenül az állami költségvetésből. Ezt a támogatást öt, illetve négy éven keresztül kapják a képzéshez annak függvényében, hogy indítanak-e előkészítő évfolyamot.

A 2011/2012-es tanévre vonatkozó adatok szerint a középiskolai két tanítási nyelvű (nem nemzetiségi) oktatásban részt vevő tanulók száma: 14 832 fő, ez 949.248.000 **Ft kiadást jelent éves szinten.**⁴⁵

A magyar költségvetési támogatáson túl jelentős **külföldi anyagi támogatást** kapnak ezek az iskolák (anyanyelvi vendégtanárok küldése, bérükhöz való hozzájárulás, szakmai továbbképzések szervezése, külföldi tanulmányutak biztosítása, taneszközökhöz való hozzájárulás), a támogatást **nemzetközi szerződések** szabályozzák.

Tantárgyak

Jelenleg a középiskolában a célnyelv és célnyelvi civilizáció mellett a történelem, földrajz, biológia, fizika és matematika tantárgyak közül választják ki az iskolák a célnyelven tanítandó tantárgyakat.

Problémák

- Az iskolák idegen nyelven tanított tantárgyválasztéka nem összehangolt, a tantárgy megválasztásának indoka sok esetben a rendelkezésre álló, adott nyelvet jól beszélő pedagógus. Ennek következtében iskolánként különböző az érettségien kötelező idegen nyelvű tárgyak választéka, ami megnehezíti, megdrágítja az érettségi vizsga megszervezését.
- Az anyanyelvi vendégtanárok, nyelvi lektorok alkalmazása minőségi szempontból fontos. Az iskolák ennek a kötelezettségnek azonban anyagi okokból nem mindig tudnak eleget tenni, ez a nyelvoktatás minőségét negatívan befolyásolja.
- Nem állnak rendelkezésre kellő számban megfelelő tankönyvek, részben azért, mert a kis példányszám miatt a kiadás nem gazdaságos a kiadók számára. A tankönyveket sokszor még ma is elkötelezett helyi pedagógusok készítik és próbálják sokszorosítani.

Intézkedések

- A 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet 136. §-ában **minőségi feltételek**hez köti a két tanítási nyelvű középiskolák működésének fenntartását. Csak azok az iskolák folytathatják majd a két tanítási nyelvű oktatási tevékenységet, amelyek teljesítik azt a feltételt, hogy három egymást követő tanév átlagában a tanulók 90 %-a a befejező évfolyam végére B2 szintű nyelvtudással rendelkezik..

⁴⁴ A két tanítási nyelvű oktatás eredményei. Kétnyelvű iskoláért Egyesület. 2011. október 20.

⁴⁵ NEFMI Statisztikai Osztály, 2012

- A jelenleg kidolgozás alatt álló irányelv meghatározza az **idegen nyelven tanítható tárgyak** körét, így a tankönyvi ellátottság, az érettségi vizsga országosan összehangolt lebonyolítása ésszerűbb, olcsóbb, gyorsabb.
- Az iskoláknak együtt kell működniük a **tankönyvválasztás** kérdésében a nagyobb példányszám, a gazdaságos kiadás érdekében.

I.3.5. A nyelvi előkészítő évfolyam (NYEK)

Helyzetelemzés

A nyelvi előkészítő évfolyam (NYEK) elindítását a közoktatásról szóló, 1993.évi LXXIX. törvény 2003. jún. 23-án elfogadott módosítása tette lehetővé.

A 2004/2005-ös tanévtől minden gimnázium és szakközépiskola indíthatott a 9. évfolyamon nyelvi előkészítő osztályt. Az első évben (2004-ben) 407 iskola csaknem 12.000 diákja kezdte meg tanulmányait a nyelvi előkészítő évfolyamon.

A nyelvi előkészítő évfolyamon a kötelező tanórai foglalkozásoknak megfelelő heti 27,5 órás időkeret legalább 40%-át (legkevesebb heti tizenegy óra) intenzív idegen nyelvi képzésre kellett fordítani. A maradék időkeret legalább 25%-ában informatikai képzést (heti tizenegy idegen nyelvi óra esetén legkevesebb heti 4,125 óra) lehetett biztosítani, a fennmaradó óraszámot pedig képességfejlesztésre kellett fordítani (kb. 11-12 óra hetente a 27,5 órából). A program lehetővé tette, hogy a tanulók második idegen nyelvet is tanuljanak az előkészítő év alatt. A fenti évfolyamot indító középiskolák a programban résztvevő tanulók után emelt normatívát kaptak a központi költségvetésből.

A nyelvi előkészítő évfolyam célja az volt, hogy a tanuló tanulmányai végén képes legyen emelt szintű nyelvi érettséget tenni, kialakuljon az idegen nyelv tanulásával kapcsolatos motivációja, és képessé váljék az önálló nyelvtanulásra, ismereteinek továbbfejlesztésére. A nyelvi előkészítőn tanulók középiskolai képzésének ideje öt évre módosult.

Az első előkészítő évfolyam tanulmányi idejének végén részletes, átfogó felmérés, értékelés készült a NYEK munkájáról, eredményeiről.⁴⁶

Finanszírozás

A költségvetési törvény szerint a 2011/2012-es tanévben **64 000 Ft/fő/év** kiegészítő hozzájárulást kapnak a nyelvi előkészítő évfolyam idejére az iskolák közvetlenül az államkincstártól: $11\,149 \times 64\,000 \text{ Ft} = \mathbf{713.536.000 \text{ Ft}}$.

A 2011/2012-es tanévben 9. nyelvi előkészítő évfolyamon 11 149 tanuló tanult (összes tanuló nappali képzésben: 1 656 242, ebből középiskolás: 567 451 fő).

296 intézményben (121 szakközépiskolában és 184 gimnáziumban) indult nyelvi előkészítő évfolyam.

A kiadásokat növeli az a tény, hogy a nyelvi előkészítő évfolyam tanulói a középiskolát egy évvel később hagyják el, tehát a közoktatás költségvetését ez a plusz év is terheli.

Az alábbi táblázat szemléletesebben foglalja össze a költségeket:

⁴⁶ Nikolov Marianne – Ottó István – Öveges Enikő: A nyelvi előkészítő évfolyam értékelése (2004/2005-2008/2009), OKM, 2009.

kiegészítő hozzájárulás	2010/2011-es tanév (12 506 tanuló)	plusz egy év	2011/2012-es tanév (11.149 tanuló)	2011/2012-es tanévben összesen
64 000 Ft/fő/év	11.149 x 64 000 = 713.536.000 Ft	249 462 Ft/fő/év	11.149 x 249 462 = 2.781.251.838 Ft	3.494.787.838 Ft

A NYEK-évfolyamokon az emelt szintű nyelvi érettségi aránya a többi iskolához viszonyítva

A nyelvi előkészítő évfolyamos diákok közel fele a 13. tanév végén érettségizett, míg a többiek korábban teljesítették az érettségi vizsgát. A 13. tanév előtt vizsgázók többsége egy tanévvel előbb, a 12. osztályban tett sikeres érettségit⁴⁷.

Az emelt szintű érettségit tett diákok megoszlása iskolatípusok szerint a 2008/2009-es tanévben⁴⁸:

- gimnáziumok:
 - normál tantervű: 7,94 %,
 - NYEK: 21,77 %
- szakközépiskola:
 - normál: 1,07 %,
 - NYEK 14,6 %

A NYEK évfolyamok indításakor az egyik cél az volt, hogy a képzés felkészítse a tanulókat az emelt szintű érettségi letételére. Az emelt szintű érettségit azonban csak a tanulók kis hányada tette le.

Problémák

- A hivatkozott felmérés a legszélesebb körű és legalaposabb az e tárgyban készített tanulmányok közül. Adatai szerint
 - Sok tanár a csoportok heterogén összetételét kifogásolta.
 - A NYEK-et végzett tanulók 51 %-a nem választaná ezt a képzést, ha újra dönthetne.
 - A tanulók nyelvtanulási kedve a sikeres nyelvvizsga vagy érettségi után csökken.
 - Az iskolák egy része (22 %) a nyelvi előkészítő év befejezése utáni években nem tudja biztosítani az előírt magas óraszámot, így a megszerzett tudás fejlesztése, ill. szinten tartása nem biztosított.
 - Az előrehozott nyelvi érettségit vagy a nyelvvizsgát követően a tanulók közül sokan nem folytatták a nyelvtanulást, veszítettek korábbi nyelvtudásukból⁴⁹. Így a NYEK bevezetésekor megfogalmazott egyik célkitűzés, az önálló nyelvtanulás képességének megszerzése nem valósult meg.
 - **A kialakított NYEK csoportok nagy része kezdő szintről indult annak ellenére, hogy sok diák több évig tanulta az adott nyelvet az általános iskolában⁵⁰.**
 - Néhány tanár jelezte azt a problémát, hogy nem állnak rendelkezésre kifejezetten erre a képzésre szánt tankönyvek.

⁴⁷ Nikolov Marianne, Ottó István, Öveges Enikő: A nyelvi előkészítő évfolyam értékelése, (2004/2005-2008/2009) OKM, 2009, 162. oldal

⁴⁸ Nikolov Marianne, Ottó István, Öveges Enikő: A nyelvi előkészítő évfolyam értékelése, (2004/2005-2008/2009) OKM, 2009, 165. oldal

⁴⁹ Nikolov Marianne, Ottó István, Öveges Enikő: A nyelvi előkészítő évfolyam értékelése, (2004/2005-2008/2009) OKM, 2009, 163. oldal

⁵⁰ A NYEK évfolyam a fővárosi középiskolákban (2004-2009), Mérei Ferenc Fővárosi Pedagógiai Intézet felmérése, 2009

- Ritkán van lehetőség anyanyelvi lektor alkalmazására.
- Az előkészítő évfolyamon második nyelv tanulására is lehetőség volt. Az iskolák egy része azonban a nyelvtanításra szánt teljes órakeretet az első nyelvre fordította, tehát sok iskolában az évfolyamon csak egy nyelvet tanítottak.
- A nyelvi előkészítő évfolyam elindításakor **megfogalmazott célok** nagy része a jelentős költségvetési ráfordítás ellenére **sem valósult meg. A tanulóknak csak kis százaléka tesz emelt szintű érettségit**, nem bizonyított, hogy nyelvtudását autonóm módon fejleszteni képes nyelvtanulóvá válik, az előrehozott érettségi után a megszerzett nyelvtudás további fejlesztésének motivációja alábbhagy, a nyelvtanulás folytatása, a megszerzett nyelvtudás fejlesztése sok esetben nem biztosított.

Intézkedések

Az Nkt. 97.§ (13) bekezdése alapján a törvény hatálybalépésekor működő nyelvi előkészítő évfolyamon a 2014/2015. tanév végéig teljesíteni kell a külön jogszabályban meghatározott feltételeket.

A 20/2012. (VIII.31.) EMMI rendelet 137. §-a szerint azokban a középiskolákban folytatható a NYEK, amelyek három egymást követő tanév átlagában teljesítik azt a feltételt, hogy a képzés indítását követő harmadik tanév végéig 1. idegen nyelvből a tanulók legalább 60 %-a B2 szintű nyelvtudással, 2. idegen nyelvből pedig a tanulmányok befejezéséig a tanulók legalább 50 %-a B2 szintű nyelvtudással rendelkezik.

I. 4. Nyelvtanítás a felsőoktatásban

Cél: Megteremteni annak intézményes lehetőségét, hogy a diákok a közoktatásban szerzett nyelvi ismereteikre építve - amennyiben a képzés indokolja - egy vagy két nyelvből szaknyelvi ismereteket szerezzenek.

A felsőoktatásban oklevelet szerzők a társadalom fiatal, felnövekvő értelmiségi rétege, akik számára a globalizálódó gazdaság és kultúra, és az élet valamennyi terét átszövő információs technológiai környezet elengedhetlenné teszi az idegen nyelvek és kultúrák ismeretét. Ezen felül Magyarország az Európai Unió tagállamaként soknyelvű, multikulturális integráció része, amelynek előnyei akkor tudnak igazán kibontakozni, ha a nyelvtudás nem korlát, hanem az együttműködés és a szakmai tudás eszköze.

Az idegen nyelvű kurzusok, szakok, képzések kialakítása, fejlesztése olyan cél, mely vonzóvá teheti a magyarországi felsőoktatási intézményeket a külföldi hallgatók számára. A közös, összehangolt, intézményi szintű nemzetközi kapcsolatépítés szintén fontos prioritás a hazai felsőoktatás nemzetköziesítése szempontjából, amely hozzájárul a teljes magyar felsőoktatási spektrum egységes nemzetközi arculatának kialakításához.

Helyzetelemzés

A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény főszabályként előírta, hogy diplomát kiadni csak középfokú (B2) komplex általános nyelvvizsgával rendelkezőknek lehet. A nyelvvizsga szaknyelvi tartalmának előírása az intézmények joga.

A felsőoktatási intézmények működési alapelvei között szerepel az idegen nyelvi ismeretek oktatása, azaz a szaknyelv követelményeire való felkészítés.

A felsőoktatásba jelentkezés és belépés nyelvtudással kapcsolatos feltételeit a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény [Nftv.] 40. §-a, határozza meg, az idegennyelvtudás tekintetében a következő bemeneti és kimeneti követelményeket írva elő az egyes képzési szinteken:

	Bemeneti követelmény	Kimeneti követelmény
Alapképzés	feltétel lehet meghatározott szintű nyelvtudás	B2 szint (középfokú, általános, komplex nyelvvizsga)
Mesterképzés	B2 szint (középfokú, általános, komplex nyelvvizsga)	A képzési és kimeneti követelményekben meghatározott nyelvvizsga, de legalább a bemeneti B2 szint
Doktori képzés	B2 szint (középfokú, általános, komplex nyelvvizsga)	Két idegen nyelv ismeretének a doktori szabályzatban meghatározottak szerinti igazolása

Problémák

Az alábbi táblázatokból az derül ki, hogy az alapszakok képzési és kimeneti követelményei (KKK) 90 %-ánál (144/130) elegendő a középfokú általános komplex nyelvvizsga, csak 10 %-a kér szakmai nyelvvizsgát az ún. nyelvigényes szakokon. Egyetlen mesterszak KKK-ja sem ír elő követelményként szakmai nyelvvizsgát, ill. ha előír, a középfokú szakmai nyelvvizsga kiváltható általános C1 szintű komplex nyelvvizsgával.

Mesterszakon is általában (239/204, vagyis a KKK-k 85 %-ában) 1 középfokú általános komplex nyelvvizsga a követelmény, tehát nem elvárás a mesterszakon a nyelvtudás szintjének emelkedése az alapszakhoz képest.

144 alapszak nyelvi követelménye a képzési és kimeneti követelmények (KKK) alapján⁵¹

Szakok száma	Nyelvvizsga-előírás
130 alapszak	1 középfokú komplex
12 alapszak	1 szakmai középfokú komplex
2 alapszak	2 szakmai középfokú komplex

⁵¹ A táblázat forrása: Dr. Sturcz Zoltán: Nyelvi követelmények a kétciklusú képzésben, Egység és sokszínűség az idegennyelv-oktatásban, a gazdasági nyelvoktatás helyzete a felsőoktatásban, Konferenciakötet 2009/2, BGF KVIF Kara 2009

Szakok száma	Nyelvvizsga-előírás
204 mesterszak	1 középfokú komplex
10 mesterszak	1 középfokú komplex + 1 alacsony fokú (írásbeli vagy szóbeli)
15 mesterszak	2 középfokú komplex
7 mesterszak	1 felsőfokú komplex
2 mesterszak	1 felsőfokú komplex+ 1 középfokú komplex
1 mesterszak	2 felsőfokú komplex

A korábbi években a nyelvtanulás prioritása a középiskolákba került át. A felsőoktatásban ugyan nem szűnt meg a nyelvoktatás lehetősége, de az egyre csökkenő állami finanszírozás arra kényszerítette az intézményeket, hogy a nyelvoktatás kiadásait lefaragják. Az előírt nyelvvizsga-kötelezettséget sok hallgató a felsőoktatási intézmény által biztosított idegen nyelvi képzés hiányában nem tudta teljesíteni, így állt elő az a helyzet, hogy három év átlagában a végzett hallgatók kb. 30%-a (a nappalis hallgatók 23%-a, részdíj és távoktatásos hallgatók 36%-a) nyelvvizsga hiányában nem tudta átvenni diplomáját.⁵²

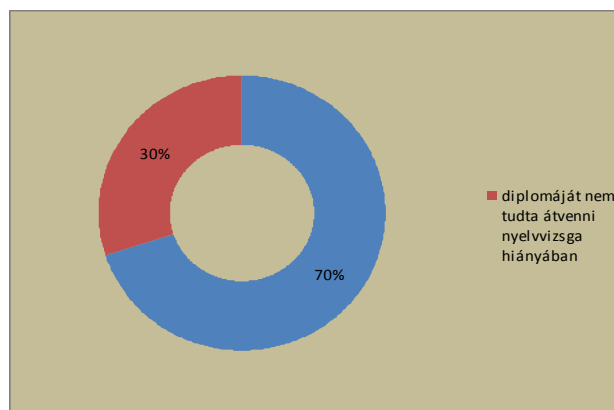
Ennek orvoslására az Nftv. 107. §-ában a következőképpen rendelkezik:

„Ha a felsőoktatási intézmény szervezeti és működési szabályzata így rendelkezik ... az oklevél, illetve a bizonyítvány megszerzéséhez előírt általános nyelvvizsga-követelmény teljesítése alól mentesülnek azok a hallgatók is, akik a sikeres záróvizsga napjától számított három éven belül nem mutatták be a felsőoktatási intézménynek az általános nyelvvizsgát igazoló okiratot és az oklevél, illetve a bizonyítvány megszerzéséhez előírt általános nyelvvizsga-követelmény teljesítése helyett a felsőoktatási intézmény által szervezett külön nyelvi vizsgát tesznek. Ez a rendelkezés azoknál alkalmazható utoljára, akik a 2012/2013. tanévben tesznek záróvizsgát.”

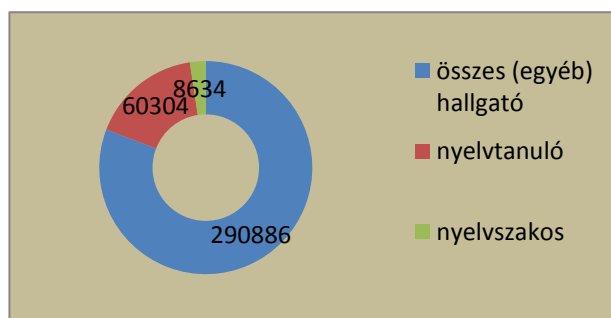
A Magyar Rektori Konferencia ajánlásaiban azt javasolta a felsőoktatási intézmények számára, hogy a vizsgák sikeres teljesítése érdekében szervezzenek felkészítő tanfolyamokat. A helyzet az előző felsőoktatási szabályozás és a gyakorlat közötti ellentmondás következtében alakult ki. A törvény előírta, hogy a diplomát csak nyelvvizsga birtokában lehet átvenni, de nem gondoskodott arról, hogy a hallgatók megfelelő szaknyelvi képzésben részesüljenek.

⁵² NEFMI felmérés, 2010.

*Nyelvvizsga hiányában át nem vett diplomák aránya*⁵³

*A felsőoktatásban részt vevő hallgatók, nyelvtanulók*⁵⁴

A diszciplináris tartalom erősödése következtében a szaknyelvi képzés „elidegenedett”, elkülönült a felsőoktatási intézmények képzési programjaitól. A szaknyelvoktatásban részesülő hallgatók aránya ma rendkívül alacsony, ennek növelése tehát szükséges lenne. A felsőoktatási intézményekben folyó idegen nyelvi képzések nagyon különbözőek, több esetben az intézmények egyáltalán nem biztosítanak nyelvi képzést. Amennyiben indulnak, a nyelvi csoportok létszáma sokszor meghaladja a 15 főt, ami a nyelvoktatás hatékonyságát jelentősen csökkenti.⁵⁵

A kötelező szaknyelvi képzés átlagos időtartama ugyanakkor az alapképzésben 3-4 félév (3,85), a mesterképzésben ennél kevesebb, 2,43 félév. Sok intézményben választható a szaknyelvi képzés, ebben a formában még rövidebb időtartamban folyik szaknyelv-oktatás: alapfokon 2,67, mesterszinten 1,75 félévnyi időtartamban.⁵⁶

A szaknyelvi felkészítés döntően az alapképzésben valósul meg, a mesterképzésben a szaknyelvi képzésben részt vevők száma alacsony, így még az alapképzésben megszerzett

⁵³ NEFMI felmérés, 2010.

⁵⁴ Az Oktatási Évkönyv 2012. című kiadványnak a 2011/2012-es tanévre vonatkozó adatai alapján készült

⁵⁵ Kurtán Zsuzsa – Silye Magdolna: A felsőoktatásban folyó nyelvi és szaknyelvi képzések. Budapest, 2012. június., 11-12. o.

⁵⁶ Kurtán Zsuzsa – Silye Magdolna: A felsőoktatásban folyó nyelvi és szaknyelvi képzések. Budapest, 2012. június, 14. o.

(szak)nyelvi ismereteik szinten tartása sem biztosított, pedig ennek fejlesztése lenne szükséges.⁵⁷

A szaknyelvoktatásba bekerülő nyelvtanárok a szaknyelvi ismereteket jellemzően önképzés révén szerzik meg. Szervezett szaknyelvi továbbképzésre itthon, vagy külföldön alkalmi lehetőségek nyílnak, az igényekhez és szükségletekhez képest igen elenyésző számban.

Intézkedések

A nyelvi képzéssel kapcsolatos javaslatok

- A felsőoktatási intézmény alapvető működési szabályai szerint a felsőoktatási intézménynek az alaptevékenységéhez igazodóan **lehetőséget kell teremtenie az idegen nyelvi szaknyelvi ismeretek fejlesztésére** [Nftv. 11.§ (2)].
- A nyelvtudás mérésének intézményes rendszere a jogszabályban meghatározott államilag elismert nyelvvizsgáztatási rendszer.
- A képzések munkaerő-piaci relevanciájának erősítése – a gazdasági szereplőkkel egyeztetve – a képzési szerkezet, a képzések kimeneti követelményeinek felülvizsgálatát, a képzési programok tartalmi fejlesztését, ennek alapján az intézményi tantervek, tantárgyi programok korszerűsítését teszi szükségessé. A középtávú intézményfejlesztési tervekhez kapcsolódó képzési struktúra felülvizsgálatának eredményeként a képzési és kimeneti követelményekben lehet áttekinteni az idegen nyelvi követelményeket. Szükséges az alap- és mesterképzés képzési és kimeneti követelményeiben **a szaknyelvi ismeretek előírása**, amennyiben azt a szak jellege indokolja. Ennek alapján a szakok tanterveinek módosítása, ezen belül – a képzés részeként – a szaknyelvi ismeretek, idegen nyelven hirdetett kurzusok beépítése az ajánlott tantervbe a felsőoktatási intézmények feladata.
- **Amennyiben a képzés jellege indokolja, nyelvenként 15-30 kreditértékű tantervi egység kialakítása lehet szükséges**, amely tartalomalapú nyelvoktatással, azaz idegen nyelvű kurzusokkal biztosítja a nyelvtudás bővítését, aktív, alkotó módon történő használatát (pl. idegen nyelven tantárgy felvételével, idegen nyelvű szakirodalom feldolgozásával, külföldi részképzés, külföldi szakmai gyakorlat végzésével, illetve a tanulmányokban történő beszámításával, elismerésével).
- **A szaknyelvet oktató nyelvtanárok** számára nyújtandó továbbképzések számának növelése.

A felsőoktatás különböző szintjeire való jelentkezés feltételeire vonatkozó javaslatok:

- **2017-től alapképzésben** legalább egy államilag elismert középfokú, (B2), komplex típusú általános vagy azzal egyenértékű nyelvvizsga-bizonyítvány,
- **mesterképzésben** legalább B2 szintű komplex típusú általános vagy szakmai nyelvvizsga, ha a szakmai nyelvvizsgát a szak jellege indokolja,
- **a doktori képzésre** való belépés feltétele egy államilag elismert felsőfokú (C1), vagy 2 államilag elismert középfokú (B2), komplex típusú általános vagy azzal egyenértékű nyelvvizsga-bizonyítvány.

⁵⁷ Kurtán Zsuzsa – Silye Magdolna: A felsőoktatásban folyó nyelvi és szaknyelvi képzések. Budapest, 2012. június , 10-11. o.

A többciklusú képzési rendszerben az oklevél megszerzésének feltételei:

- **2017-től alapképzésben**, ha a képzési és kimeneti követelmény szigorúbb feltételt nem állapít meg, **legalább egy** államilag elismert középfokú, (B2) komplex típusú **általános**, vagy azzal egyenértékű nyelvvizsga-bizonyítvány abban az esetben, ha a hallgató a felvételnél még nem teljesítette a nyelvvizsga követelményét. Amennyiben felvételnél már megvolt a B2 szintű, komplex típusú általános nyelvvizsga, a képzési és kimeneti követelmények előírásai szerint – tehát amennyiben ezt szak jellege indokolja – a hallgatónak B2 szintű szakmai nyelvvizsgát kell tennie tanulmányai végére.
- **mesterképzésben** a képzési és kimeneti követelményekben meghatározott szakmai nyelvi tartalom szerint legalább B2 szintű komplex típusú általános vagy szakmai nyelvvizsga.
- **a doktori fokozat megszerzésének feltétele** második idegen nyelvből legalább a releváns nemzetközi, idegen nyelvű szakirodalom felhasználása, lehetőség szerint a nemzetközi konferenciákon való részvétel és az idegen nyelven történő publikáció.

Az alábbi táblázat összefoglalóan szemlélteti a fentieket:

	Bemeneti követelmény 2017-től	Kimeneti követelmény
Alapképzés	B2 szint (középfokú, általános, komplex nyelvvizsga)	B2 szint (középfokú, általános vagy szakmai, komplex nyelvvizsga)
Mesterképzés	B2 szint (középfokú, általános vagy szakmai, komplex nyelvvizsga)	B2 szint (középfokú, általános vagy szakmai, komplex nyelvvizsga)
Doktori képzés	C1 szint (felsőfokú, általános, komplex nyelvvizsga), vagy 2 államilag elismert középfokú (B2), komplex típusú vagy azzal egyenértékű általános nyelvvizsga	második idegen nyelvből legalább a releváns nemzetközi, idegen nyelvű szakirodalom felhasználása, lehetőség szerint a nemzetközi konferenciákon való részvétel és az idegen nyelven történő publikáció.

I. 5. Nyelvtanárképzés

Cél: az általános- és középiskolai nyelvoktatásra való felkészítésen túl a középiskolákban és a szakképző intézményekben folyó szaknyelvoktatásra való felkészítés, valamint az egész életen át tartó (nyelv)tanulás előmozdítása érdekében a felnőttek nyelvoktatására vonatkozó ismeretek elsajátítása is.

Helyzetelemzés

2006-ban megváltozott a magyar felsőoktatás, és vele együtt a tanárképzés rendszere: az addig osztatlan, öt éves képzés két ciklusra, alapképzésre és mesterképzésre bomlott a bolognai folyamat értelmében.

A bolognai rendszer szerint az alapképzésben előírt 180 kreditből 110 egy diszciplína elsajátítására, további 50 kredit pedig egy másik diszciplína, a „minor szak” megtanulására szolgál, ez a mesterképzés során megszerezhető két tanári szakképzettség kiindulópontja. Tanár csak az lehet, aki az alapképzés elvégzése után tanári mesterszakon szerez diplomát.

Látszólag tehát kétszakos tanárok kerülnek ki a képzésből, de felkészültségük nem azonos a két szakon, hiszen a két választott szak eltérő hangsúlyt, időt kap a tanulmányok során.

Problémák

- Az alapszakon megjelenő diszciplína alapos megismerésére és elsajátítására biztosított három év nem elég a felkészüléshez, még rosszabb a helyzet a minor szak esetén, ahol még kevesebb idő áll rendelkezésre. Az is előfordul, hogy, ha a minor szak Magyarországon kevésbé használt idegen nyelv (pl. japán, kínai), a képzés elején kezdi tanulni a hallgató, így még alacsonyabb szintű tudással végzi el az alapszakot.
- Indokolatlan a tanári ismereteket nyújtó pedagógiai, pszichológiai ismereteket mechanikusan leválasztani a képzésről. Az alapképzés szakmai ismereteihez kevés a három év, a tanári ismeretek átadásához sok a két év. A nyelvi képzés óraszama jelentősen lecsökken a tanári mesterképzésen.
- A rendszerből adódó általános nehézségeket még fokozzák a felsőoktatási intézmények autonóm értelmezéséből és intézkedéseiből fakadó egyéni ellentmondások.

Intézkedések

- A képzés **két szinten valósul meg** az Nftv. 102. §-ában megfogalmazott tanárképzési előírások szerint.

Az általános iskolai tanárképzés 4 + 1 év képzés során az általános iskola felső tagozata számára képezi a tanárokat. A középiskolai tanárképzés képzési ideje 5 + 1 év. Az oktatás a tanárképzés mindkét szintjén két **egyenlő súlyú szakon, osztatlan képzésben** valósul meg, amelyet egy teljes gyakorlati év követ. A szakpárosítás meghatározása az egyetem lehetőségei, kapacitása szerint történik. A választható szakok kínálatát azonban mindenképpen befolyásolja az iskolák igénye, és a közoktatásban tanított nyelvek választéka és gyakorisága.

Annak érdekében, hogy a hallgatók gyakorlatorientált, az iskolai mindennapokban ténylegesen használható tudást nyújtó képzésben vehessenek részt, szükséges a képzési struktúrán belül a **következő képzési területek arányának növelése:**

- a nyelvoktatás módszertana (ideértve pl. a nyelvtudás mérésének és értékelésének módszereit - a Közös Európai Referenciakeret az Európai Nyelvtanítási Napló ismeretét, az információs és kommunikációs technológia (IKT) nyelvórai alkalmazását, a differenciált nyelvoktatás módszertanát)
- a célnyelvi kompetenciák fejlesztése (cél: C2 szint elérése)
- országismeret, a célnyelvet beszélő országok kultúrájának ismerete
- a modern beszélt és írott nyelv ismerete.

Ezzel egyidejűleg a pedagógia-pszichológia, az irodalmi és a nyelvészeti kurzusok célszerű arányának megállapítása szükséges.

- A tanárképzésre jelentkezők **alkalmassági vizsgát tesznek.**
- Ösztönözni kell a gyakorló pedagógusokat arra, hogy minél nagyobb számban szerezzenek **PhD fokozatot pedagógiai, módszertani** témákból.

I. 6. A nyelvtanár-továbbképzés

Cél: annak biztosítása, hogy a nyelvtanár rendszeres pedagógiai, nyelvi, személyi, technológiai továbbfejlődése napi munkájában állandó legyen

Helyzetelemzés

Az idegennyelv-oktatás színvonalának emelése szempontjából is döntő szerep hárul a pedagógusra, a felkészült nyelvtanárra.

A pedagógus továbbképzésről jelenleg a 277/1997 (XII. 22.) Korm. rendelet rendelkezik. A pedagógusoknak 7 évente 120 óra továbbképzésen kell részt venniük a piaci alapon szervezett továbbképzéseken (csak 50 éves korig, és csak az oklevél megszerzésétől számított 7. évtől).

Problémák

- A programokat akkreditáltatni kell, ez az előírás garantálja – elvben – a nem megfelelő színvonalú programok kiszűrését. Különböző oktatási szolgáltató intézmények kínálnak sokszor igen heterogén programokat, ezeknek elvégzésével is teljesítheti a tanár továbbképzési kötelezettségét.
- A szabályozás nem engedi meg, hogy az egyetemek akkreditáció nélkül, vagy egyszerűsített akkreditáció keretében indíthassanak továbbképző programokat. Az akkreditáció díjának beszedése indokolatlan a tanárképzést ellátó intézmények esetében, hiszen ezek az intézmények állami jogosultság alapján végzik a tevékenységet.

Intézkedések

- A **felsőoktatási intézmények** egyszerűsített akkreditációs eljárás keretében kínálhassanak célzott tartalmú továbbképzéseket.
- A továbbképző programok megválasztása **iskolai (közösségi) és tanári (egyéni) érdekeket** szolgáló komplex feladat. Az igazgató az iskola fejlődésének érdekében választ a pedagógus számára továbbképzési programot, de a tanár egyéni továbbfejlődésének érdekében is dönthet a pedagógus beiskolázásáról.
- A **szakmai vagy tudományos konferencián való részvétel** (akár előadóként, akár hallgatóként) számítson bele a továbbképzésbe akkor is, ha nincs akkreditálva. Ez a döntés motivációt ad a pedagógusnak a pedagógus életpálya modell későbbi szakaszainak megvalósítására.
- Az államilag elismert nyelvvizsgával azonos értékű speciális nyelvi érettségi tartalmi és formai követelményeit továbbképzési program keretében ismerik meg a pedagógusok.
- A tanárok nyelvi fejlődését szolgálja az **idegen nyelvi környezetben** eltöltött idő. Az Európai Unió **mobilitási programjai** (Comenius, Leonardo da Vinci), valamint a Magyarországon működő kulturális intézetek továbbképzési és kulturális programjai erre jó lehetőséget biztosítanak. Szükséges ezeknek a lehetőségeknek a széleskörű megismertetése, azoknak a pedagógusoknak az elérése, bevonása, akik nem éltek még eddig ezekkel a lehetőségekkel.

- Az előzőekben vázolt problémák egy részére megoldást jelenthet a nyelvtanár-továbbképzési programok indítása nagyobb számban pl. a következő területeken:
 - IKT nyelvórai alkalmazása
 - a nyelvtudás mérésének és értékelésének módszerei (a Közös Európai Referenciakeret és az Európai Nyelvtanulási Napló megismerése és használata)
 - szaktárgyak oktatása idegen nyelven (szakközépiskolában és szakiskolában dolgozó tanárok számára)
 - tanulók motiválása, ennek módszertana.
- A nyelvtanár-továbbképzések finanszírozását részben **uniós forrásokból** is meg lehet oldani TÁMOP pályázatok keretében.

II. AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI NYELVOKTATÁS

II. 1. Nyelviskolák

A nyelviskolák **üzleti alapon**, magánkezdemenyezés keretében működnek. Állami felügyeletük szerepe elsősorban a minőségbiztosítás és a beiratkozott tanulók érdekeinek védelme. Ellenőrizni szükséges a tanárok végzettségét, felkészültségét, az órátartás pedagógiai, nyelvi, módszertani kérdéseit.

A nyelviskolák a jövőben elsősorban a **felnőttképzés** igényeit szolgálják ki, ezen túl az államilag finanszírozott iskolai nyelvoktatás mellett választékbővítésként ritkábban keresett nyelveket is tanítanak.

II. 2. Az államilag elismert nyelvvizsgáztatás rendszere

Helyzetelemzés

A nyelvvizsgáztatás terén az állam szabályozói és felügyeleti szerepet tölt be. Jelenleg az államilag elismert nyelvvizsga jelentős szerepet játszik az oktatásban (felvételi többletpontok, diploma kiadásának előfeltétele, bizonyos külföldi egyetemekre való bejutás előfeltétele), a közsférában (nyelvvizsgapótlék) és a munkaerő-piacon (alkalmazási feltételként).

A nyelvvizsgáztatás rendszere 2000. január 1-jei hatállyal alakult át. A korábbi állami nyelvvizsgáztatást felváltotta az **államilag elismert nyelvvizsgáztatás**, amely akkreditált nyelvvizsgaközpontokban folyik. Az Idegennyelvi Továbbképző Központ mellett az akkreditációs előírásoknak, szakmai kritériumoknak megfelelő nyelvvizsgaközpontok jöttek létre. Az államilag elismert nyelvvizsgáztatás rendszerének központi intézménye a Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ, amely az Oktatási Hivatalhoz tartozik, és a mellette működő Nyelvvizsgát Akkreditáló Testület.

A **Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ** (NYAK) a 137/2008. (V.1 6.) Korm. rendelet értelmében ellátja a nyelvvizsgáztatással kapcsolatos hatósági feladatokat: határozatot hoz a vizsgaközponti vizsgarendszerek akkreditációs beadványaival kapcsolatban, gondoskodik az akkreditációs eljárások jogi előírásainak betartásáról, honosítja a külföldön szerzett nyelvvizsga-bizonyítványokat, kidolgozza és gondozza a formanyomtatványokat, ellátja a fellebbezések másodfokú elbírálásából adódó feladatokat. A jogszabályi előírásnak megfelelően az akkreditációs felügyeleti díjakból befolyt összegeket a nyelvoktatás fejlesztésére fordítja.

A **Nyelvvizsgát Akkreditáló Testület** folytatja le a vizsgaközpontok által kezdeményezett akkreditációs eljárásokat, felügyeli a vizsgaközpontok működését, megállapítja, hogy a külföldi nyelvvizsgarendszerek egyenértékűvé tehetők-e a belföldiekkel.

Jelenleg az országban 24 akkreditált vizsgaközpont működik, ezek közül⁵⁸

	Magyar felsőoktatási intézményhez kötődő	Egyéb
Akkreditált nyelvvizsgaközpontok	13	11
	magyar	külföldi
Akkreditált nyelvvizsgaközpontok	17	7

⁵⁸ Oktatási Hivatal – a NYAK adatai alapján

Az **Európa Tanács KER** (Közös Európai Referenciakeret) skálája szerinti szinteket 2008 óta használják Magyarországon, de már 2006 óta szerepelnek a nyelvvizsga bizonyítványokban. Jelenleg Magyarországon a **KER 6 szintje közül 3 szinten** lehet államilag elismert nyelvvizsgát tenni, ezt a 3 szintet ún. szintillesztési eljárás keretében megfeleltették a korábbi alap-, közép- és felsőfoknak. (B1 szint-alapfok, B2 szint-középfok, C1 szint- felsőfok).

A mai rendszer szerint elválik egymástól a nyelvoktatás és a nyelvvizsgáztatás joga. Idegen nyelv oktatására a felsőoktatási intézmény a képzési követelményekben meghatározott előírás alapján kap jogot. A nyelviskoláknak, mint felnőttképzési tevékenységet folytató intézményeknek az erre irányuló szándékukat be kell jelenteniük az állami foglalkoztatási szervnél (a 2001. évi CI. felnőttképzési törvény előírásainak megfelelően). Az államilag elismert nyelvvizsga bizonyítvány kiadását célzó nyelvvizsgáztatás jogának megszerzése állami akkreditációs eljáráshoz kötött.

Az államilag elismert nyelvvizsga lehet általános nyelvi vagy szaknyelvi vizsga alap- közép- és felsőfokon a KER szintjeinek megfelelően. Az államilag elismert általános és szaknyelvi nyelvvizsga külön-külön akkreditáció tárgya.

A nyelvvizsgaanyagok kidolgozásához egységes szempontrendszert kapnak a központok, de a megvalósítás – tehát az anyagok egyedi kidolgozása – nyelvvizsga-központronként eltérő.

Problémák

A NYAK és a NYAT átfogó, komplex akkreditációs és felügyeleti rendszert működtet, melyet célszerűnek látszik néhány ponton módosítani, a következők miatt:

- Az egységes akkreditációs szempontrendszer és a rendszeres és részletes minőségi ellenőrzés ellenére felvetődik a **nyelvvizsgák eltérő nehézségének** problémája: a vizsgázók körében elterjedt az a vélekedés, hogy vannak „könnyebb” és „nehezebb” nyelvvizsgák. (Ez – részben – abból fakad, hogy az egyes szintek nem vonalak, hanem sávok. A KER is, de főleg a nyelvvizsgafejlesztők ismerik és használják a B1+, B1++ szintmegjelölést is.)

A NYAK kutatást végzett ennek az állításnak a cáfolata érdekében.⁵⁹ A kutatás eredménye: a vizsgált nyelvvizsgákon valamint az érettségi vizsgán elért eredmények nem mutatnak szignifikáns különbséget. A vizsgálatok azonban szűk körben, alacsony számú próbavizsgázóval, nem reprezentatív mintákon zajlottak, így az eredmény nem általánosítható.

- Egyes nyelvvizsgaközpontok a jobb eredmények érdekében az adott KER nyelvi szint sávjának alsó régióját célozzák meg. Ezzel megnövelik a **teljesítés esélyét**, így biztosítják a nagyobb jelentkezői létszámot, végső soron a **jelentősebb bevételt**.
- Mivel Magyarországon a KER 3 szintjén lehet államilag elismert nyelvvizsgát tenni (B1, B2, C1), jelenleg ez a 3 nyelvi szint jelent csak értéket. A nálunk alapfoknak nevezett (és a nyelvtudást már megnevezésében sem kellően értékelő) **B1 szint** valójában a nyelvtudás-skála közepét jelenti, **a nyelv önálló használatának** képességével.

Bizonyos szakmák, foglalkozások ellátásához azonban elegendő az **A2 nyelvi szint** elérése ill. dokumentálása. Ez a szint a **szakképzésben** résztvevőknek jelentene motivációt nyelvtudásuk objektív megmérettetéséhez.

⁵⁹ Szabó Gábor-Kiszely Zoltán: Államilag elismert nyelvvizsgarendszerek, illetve az emelt szintű érettségi összevetése próbavizsgázói teljesítmények tükrében német és angol nyelvből. Modern nyelvoktatás, 16. sz. 4. sz./2010, 19-38. o.

- A **nyelvvizsgahelyek nagy száma**: egyes nyelvvizsgaközpontok országosan akár 80-90 nyelvvizsgahelyet is működtetnek. Lehetetlen ilyen nagyszámú vizsgahely esetében a vizsgák megfelelő színvonalú lebonyolítása, a nyelvvizsgahelyek megfelelő ellenőrzése. Erre a problémára válaszul jelent meg a NYAK Akkreditációs kézikönyvében 2009-ben a következő korlátozás: „Vizsgahely létesítése kérelmezhető Magyarországon, ha az adott magyarországi településen a vizsgaközpont még nem rendelkezik vizsgahellyel, illetve, amennyiben a vizsgaközpont a vizsgahelyet a fővárosban kívánja létesíteni, akkor nem rendelkezik egynél több vizsgahellyel.” Ez a rendelkezés azonban csak a jövőben létesíthető vizsgahelyekre vonatkozik. Az Akkreditációs kézikönyv lehetőséget ad vizsgahely további helyszínnel történő bővítésére is, bizonyos feltételek teljesülése esetén, így a vizsgahelyek nagy számának korlátozása nem valósul meg.
- A nyelvvizsgaközpontok és nyelvvizsgahelyek felügyeletét külső szakértők bevonásával szervezi meg a NYAK. A **külső szakértők kiválasztásának folyamata nem átlátható**, eseti felkérések alapján történik.

Intézkedések

- Szükséges megvizsgálni, hogy az egyes nyelvvizsgarendszerek valóban eltérő nehézségűek-e. Az eddig készült felmérések nem reprezentatívak, és csak kis mintát vettek alapul. Államilag elismert nyelvvizsgát ne csak B1, B2, C1 szinten lehessen tenni, hanem **A2 szinten is**.
- A nyelvvizsgaszintek megnevezésének megváltoztatása időszerű, a kettős megnevezést már a bevezetéskor is csak átmenetinek szánták. El kell hagyni az „**alap-közép-, felsőfok**” terminológiát a nyelvtudás szintjének meghatározásában (a nyelvvizsga dokumentumokban), és a KER rendszer szerinti, a magyar szükségletek szempontjából szükséges négy szintet kell bevezetni: **A2 szint (=alapszint), B1 szint (=küszöbszint), B2 szint (=középszint), C1 szint (=haladó szint)**.
- Fontos a nyelvtanárok, a **közvélemény és a munkáltatók tájékoztatása a KER szintek jelentéséről, tartalmáról**.
- Az egynyelvű és kétnyelvű vizsgák különböző készségeket mérnek. A nyelvvizsga-bizonyítványban nem csak a vizsga végeredményét kell feltüntetni, hanem **készségenként is szerepeltetni kell az eredményeket**, abból a célból, hogy a munkáltató árnyaltabb képet kapjon a munkavállaló nyelvtudásáról.
- A nyelvvizsgahelyek számának csökkentésére megoldás a legalább **2 éve inaktív vizsgahelyek esetében az akkreditáció megvonása**, illetve a vizsgahelyek újbóli akkreditálási kötelezettsége, az Akkreditációs kézikönyvben szereplő jelenlegi feltételekkel.
- Szükséges a nyelvvizsgaközpontok 2 évente esedékes ütemezett felülvizsgálata során azt is megvizsgálni, hogy az adott vizsga feladatsorai **valóban megfelelnek-e az akkreditáció során megállapított KER szintnek**.
- A NYAK és a NYAT működéséhez szükséges anyagi források biztosítása érdekében jogszabályban kell rögzíteni, hogy a nyelvvizsgaközpontok **bevételük milyen százalékát kötelesek átadni a NYAK-nak**.
- A NYAK bevételeinek jogszabályban rögzített százalékát az eddigieknél áttekinthetőbb, ellenőrizhetőbb módon továbbképzésekre, a **KER minél szélesebb körben való megismertetésére**, a nyelvvizsgáztatás minőségének javítására kell, hogy fordítsa.
- A **külső szakértők kiválasztását a jövőben pályázati úton** kell megoldani, valamint egy szakértői adatbankot/ névjegyzéket kell létrehozni.

- A fentiek alapján a 137/2008 (V. 16.) **Korm.rendelet módosítása** szükséges.
- Fontos az iskolai nyelvoktatás és a nyelvvizsgáztatás különválasztása: az iskolai nyelvoktatás célja ne a nyelvvizsgára felkészítés legyen. Az üzleti alapon álló nyelvoktatás és vizsgáztatás a jövőben elsősorban a **felnőttképzésben**, valamint a közoktatásban és felsőoktatásban nem elérhető nyelvek tanításában töltsön be fontos szerepet.

III. TANKÖNYVEK, TANESZKÖZÖK

Helyzetelemzés

A tankönyvvé nyilvánítás eljárását a tankönyvpiac rendjéről szóló 2001. évi XXXVII. törvény és a tankönyvvé nyilvánítás, a tankönyvtámogatás, valamint az iskolai tankönyvellátás rendjéről szóló 23/2004 (VIII. 27.) OM rendelet, valamint a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény szabályozza.

Az eljárás során **három szakértő** (tudományos-szakmai, tantárgypedagógiai és technológiai szakértő) vizsgálja a tankönyveket, részletesen kidolgozott kritériumrendszer, indikátorok figyelembe vételével. Az Oktatási Hivatal a szakértők véleménye alapján hoz döntést. Az Oktatási Hivatal a tankönyveket a fenti tankönyvvé nyilvánítási eljárást követően veszi fel a tankönyvjegyzékre, amelyből a tanárok választhatnak.

A 2010/2011-es tanévben a tankönyvjegyzéken szereplő kiadványok száma egyes nyelvekből (a számok a tankönyvhöz tartozó munkafüzeteket is tartalmazzák).⁶⁰

nyelv	címek
angol	443
német	221
francia	11
olasz	8
spanyol	11
latin	6

A tankönyvi engedély öt évre szól, tehát öt évig tarthatja a kiadó a jóváhagyott kiadványokat a tankönyvjegyzéken. Az öt év letelte után lehetősége van hosszabbítási kérelmet benyújtani. Előfordul, hogy a tankönyv akkreditációja lejár, és a kiadó nem indít új eljárást. Ebben az esetben a tankönyvet nem lehet a tankönyvjegyzéken szerepeltetni. A tankönyvjegyzéken szereplő kiadványok árkorlátozás alá esnek, az árkorlát táblát az Emberi Erőforrások miniszter évente adja ki. Annak a tankönyvnek a beszerzéséhez, amelynek lejárt az akkreditációja, nem vehető igénybe az ingyenességre jogosult tanulók után igényelhető - költségvetésben biztosított - tankönyvtámogatás (normatíva).

Problémák

- A tankönyvjegyzéken túl sok tankönyv szerepel, ez sokszor megnehezíti a nyelvtanulást tanár-, vagy iskolaváltás esetén.
- A tankönyvvé nyilvánítási eljárás a tankönyvkiadók számára anyagi ráfordítással jár, ez a kisebb kiadóknak nehézséget okoz.

⁶⁰ Forrás: KIR adatbázis (www.kir.hu)

- A tanároknak – különösen a gyakran tanított nyelvek esetében – sokszor nincs módjuk megismerni a teljes tankönyvkínálatot. Bár a kiadók ingyenes tanártovábbképzései fontos elemei a nyelvtanárok módszertani, szakmai fejlődésének, kevés az olyan szakmai fórum, ahol kiadói érdekektől függetlenül, kizárólag szakmai oldalról mutatnák be a tankönyveket⁶¹.

Intézkedések

- **Az akkreditált tankönyvjegyzéket át kell tekinteni.**⁶²
Az – elsősorban angol – tankönyvpiacra jellemző túlkínálat szabályozása szükséges. A tankönyvlista csak korlátozott számú címet tartalmazhat, így elkerülhető a tankönyvek túlkínálata, iskolaváltás esetén jobb az esély a beilleszkedésre, és a tanároknak valós választási lehetőségük marad.
- Szükséges a tanárok kiegyensúlyozott tájékoztatása a megjelenő nyelvkönyvekről, és ezzel kapcsolatos képzések meghirdetése.
- Az intézmények közötti átjárhatóság és a nyelvtanulás folytonosságának elősegítése érdekében minden nyelvkönyvön **fel kell tüntetni a KER szinteket**, ez legyen a tankönyvjegyzékre való kerülés egyik feltétele. Emellett a tankönyvvé nyilvánítási eljárás során a szakértők vizsgálják meg azt is, hogy a nyelvkönyv valóban megfelel-e a feltüntetett KER szintnek.
- A hazai készítésű tankönyveknek tartalmazniuk kell az egyes szakaszok végén a **KER értelmében szerkesztett komplex feladatsort**, amelynek elvégzése segíti a tudásszint rendszeres értékelését.

III. 1. Új technológiák a nyelvoktatásban

A tankönyveken túl az elmúlt évtizedekben számos új tartalomhordozó jelent meg a nyelvoktatásban (CD, DVD, idegen nyelvű TV csatornák, közösségi oldalak). Az információs és kommunikációs technológiák (IKT) komoly kihívást jelentenek, és egyben új lehetőségeket kínálnak a tanulóknak és tanároknak a célnyelvvél és a célnyelvi közösséggel való közvetlen kapcsolatra.

Az információs és kommunikációs technológiák számos formában használhatók a nyelvoktatás, nyelvtudás fejlesztésére.

- **A nyelvtanár számára:** tananyagok elkészítése számítógépen; interaktív nyelvtanulási programok, feladatok használatával a nyelvórak színebbé tétele, a diákok motiválása,
Az IKT eszközeinek használata megváltoztatja a tanárok órai felkészülési szokásait, a szakmai gondolkodás és az együttműködés módjait is.⁶³
- **A diákok számára:** interaktív nyelvtanulási programok az önálló tanuláshoz is, fórum, chat, Skype használatával kommunikáció a tanult nyelv országaiban élő kortársakkal.

A digitális tartalmak területén igen komoly lehetőségeket biztosítanak a következő programok (a teljesség igénye nélkül):

⁶¹ Petneki Katalin: Az idegen nyelv tanításának helyzete és fejlesztési feladatai, OFI, 2009

⁶² A 2011/2012 tanévi közoktatási tankönyvjegyzék elérhetősége.

http://w3.kir.hu/portaldownload/tankonyv/kirtkv2011_kozlony110622.pdf

⁶³ Iskolák az IKT használat tükrében, szerkesztette: Hunya Márta, OFI, 2011, 20.o.

- a francia kormány segítségével 2006 őszén indított *Franciaoktatas.hu* című program, amely oktatási segédanyagokat tartalmazó adatbázis, szabadon férnek hozzá az iskolák, franciául oktató felsőoktatási intézmények. A program egyedülálló lehetőséget biztosít a francia nyelvtanítás és szaknyelvi oktatás fejlesztésére. Azok a tanárok, akik a programban részt vesznek, teljesítik a kötelező továbbképzés feladatát is.
- A *SuliNet Nyelvek digitális tananyagbank* jelenleg 55 témakörben kínál angol nyelvi tananyagokat. Bőséges, bár kevésbé strukturált a tananyagválaszték német, francia és spanyol nyelvből.
Az érettségi előkészítő portálon a kétszintű érettségihez többek között próbatesztek, kiegészítő feladatsorok, szóbeli vizsgafeladatok találhatók. A tananyagbank folyamatosan bővül.
- Az *Oxford University Press*
 - *játékok* (1 millió szó elolvasása),
 - *kreatív projektek* készítése, kiállítása.
- eTwinning program: európai országokban található partneriskolák tanárainak és diákjainak interneten történő együttműködését segíti elő.

A nyelvtanárok túlnyomó többsége nyitott az új technológia nyelvórai alkalmazása előtt. A konkrét felhasználási módok vizsgálata azonban azt mutatja, hogy a felhasználás csak a számítógép nyújtotta lehetőségek néhány elemére korlátozódik. A használat célja leginkább az órára való készülés, és csak kismértékben az informatikai eszközök nyelvórai alkalmazása.⁶⁴

Intézkedések

- Szélesíteni kell az e tárgyú tanártoábbképzések kínálatát,
- a SuliNet Nyelvek digitális tananyagbankot felhasználóbarátabbá kell tenni, továbbfejlesztani, bővíteni (a tartalom és további nyelvek vonatkozásában).

⁶⁴ Dringó Horváth Ida-Hoffmann Orsolya: Informatikai eszközök a német nyelvoktatásban – Hol tartanak a magyarországi nyelvtanárok? Új pedagógia szemle, 2004. május-június

IV. A NYELVTANULÁST TÁMOGATÓ KÖRNYEZET

A stratégia az iskolarendszer egészét tekinti át, ugyanakkor szót kell ejteni a szélesebb körű, a társadalom egészére vonatkozó környezetről is, ahogy ezt kifejezetten ajánlja is az Európai Bizottság többnyelvűséget támogató akcióterve⁶⁵ is.

A megfelelő, nyelvtanulást támogató környezet magyar viszonyok között azért különösen fontos, mert a magyar és az idegen nyelvek kapcsolatának legjellemzőbb sajátossága az, hogy a magyar társadalom nyelvi szempontból homogén (nincsenek jelentős számban olyan kisebbségek vagy migránsok, akik nem beszélnek magyarul). Ez a tény nem kedvező a nyelvtanulást támogató általános környezet szempontjából.

A nyelvtanulást, nyelvoktatást támogató elsődleges motivációs közegnek tekinthetjük:

- a családot,
- a tágabb közösséget, az önkormányzatokat, a települések testvérvárosi kapcsolatait,
- az iskolai testvérváros-kapcsolatokat, cserekapcsolatokat,
- az országos kétoldalú, európai, intézményközi vagy alapítványi ösztöndíjakat,
- az internet és a tv-csatornák nyújtotta lehetőségeket,
- a személyes külföldi tapasztalatokat.

A nyelvtanulást támogató környezet fejlesztésének néhány fontos eleme:

- külföldi diákok, gyakornokok, tanárasszisztensek foglalkoztatása az iskolában (a Comenius tanárasszisztensek az idegen nyelv oktatásán túl más tárgy oktatásában is részt vehetnek, valamint tanórán kívüli tevékenységeket is szervezhetnek idegen nyelven),
- az idegen nyelvű filmek szinkron nélküli vetítése a televízióban és a mozikban,
- az interneten elérhető nyelvtanulási anyagok, kiegészítő feladatok fejlesztése, aktívabb felhasználása,
- a különböző (nem csak oktatási) csereprogramok fejlesztése és támogatása.
- a nyelvtanulási lehetőségek bővítése az iskolákban tanórán kívüli, szabadidős tevékenységek biztosításával.

Intézkedések

- Meg kell vizsgálni, hogy milyen módon lehetne a Magyarországra érkező külföldi tanár-asszisztensek számát növelni.
- Kapcsolatfelvétel a közszolgálati televízió-csatornákkal a következők érdekében:
 - több idegen nyelvű műsor vetítése szinkronizálás nélkül
 - nyelvoktató műsorok újra-vetítése, új műsorok kidolgozása
- A SuliNet Nyelvek digitális adatbank szisztematikus bővítése (tartalmi bővítés és a nyelvi választék bővítése)
<http://www.sulinet.hu/nyelvek/>
- A tanórán kívüli idegennyelv-tanulás támogatása EU-s forrásokból (pl. idegen nyelvi szakkörök, filmklubok, nyelvi versenyek, idegen nyelven folyó színjátszás, táborok és a kapcsolódó taneszközök kidolgozásának támogatása).

⁶⁵ Förderung des Sprachenlernens und der Sprachenvielfalt: Aktionsplan 2004 – 2006 (2003). Mitteilung der Kommission an den Rat, das europäische Parlament, den Wirtschafts- und sozialausschuss und den Ausschuss der Regionen. Brüssel, Kommission der europäischen Gemeinschaften

ÖSSZEGZÉS

Az előterjesztés lényege az alábbi pontokban foglalható össze:

- A **kisgyermekkor** (óvodai és alsó tagozatos: 1-3. évfolyam) **nyelvi foglalkozások** lehetősége **állami többletkiadás nélkül** megmarad a szükséges módszertani segítség biztosításával.
- **Általános iskolában** az első idegen nyelvet a 4., a másodikat a 7. osztálytól tanítják; a folytathatóság érdekében meghatározott nyelvek közül választhatnak; a második nyelv indítása az iskola számára kötelező, a tanuló számára azonban egyelőre nem kötelező.
- A nyelvtanítás kötelezően végrehajtandó tanterv alapján, **rendszeres külső szakmai ellenőrzés** mellett, felmérések segítségével folyik. E három új elem a folytathatóságot, a tanulás szakaszainak **egymásra építését szolgálja**.
- Az első nyelvből, amelyet 9 évig tanul, **speciális nyelvi érettségi vizsgát** tesz a tanuló, amely **B2 államilag elismert komplex nyelvvizsgálattal egyenértékű**, ez a vizsga a felsőoktatási tanulmányok megkezdésének egyik feltétele lesz.
- A **felsőoktatásban hangsúlyosabbá válik a szaknyelvoktatás**, a közoktatásban megszerzett nyelvtudásra a felsőoktatásban – kedvezőbb gazdasági körülmények között szakoktól függően – két nyelvből szaknyelvi képzés épül. Ez hozzájárul a nemzetközi hallgatói mobilitás növekedéséhez, és a nyelveket jól beszélő szakemberek munkájának köszönhetően az ország gazdasági helyzete, nemzetközi megítélése is javul.
- A **nyelvtanárképzés** átalakul, az általános iskolai és a középiskolai tanárképzés szétválasztásával célzottabb és hatékonyabb a leendő tanárok módszertani felkészítése, amely szintén az eredményességet növeli. Az osztatlan képzés és a kötelező egy éves iskolai gyakorlat a képzés minőségét fogja javítani.
- A **nyelvtanár-továbbképzés** szorosabban igazodik az iskola pedagógiai céljaihoz és nyelvoktatás fejlesztésének céljaihoz.
- A **tankönyvkínálat** ésszerűsítése gazdaságosabbá, áttekinthetőbbé teszi a tankönyvkiadást és a választékokat.
- A nyelvtanulást támogató **társadalmi környezet** hozzájárul a hatékonyabb nyelvoktatás megvalósításához, a magyar lakosság nyelvtudásának fejlődéséhez.
- Az üzleti alapon működő **nyelviskolák és nyelvvizsgaközpontok** elkülönülnek az állami finanszírozásban megvalósuló nyelvtanítástól és elsősorban a felnőttképzésben kapnak szerepet.

A felsorolt intézkedéseken túl fontos, hogy az intézményi szereplők valamennyi oktatási szinten (általános iskolától az egyetemig) rendelkezzenek **intézményi idegennyelv-oktatás fejlesztési politikával, amely szerves részét képezi az adott intézmény oktatási profiljának**.

Eredmények elérése - amint azt a stratégia is mutatja - ugyanakkor nem várható el önmagában egyetlen szereplőtől. **Az iskola, diák, szülő, civil szervezetek és a tágabb közösség hatékony együttműködése szükséges a valós eredmények eléréséhez.** A stratégia számba vette azon területeket, ahol az oktatás-irányítás, ellenőrzés eszközeivel javulást lehet elérni, nem lebecsülve ugyanakkor a többi szereplő felelősségét.

A javasolt irányok és intézkedések következtében javulnak a jövőbeni nemzedékek munkaerő-piaci elhelyezkedési esélyei, használható és biztos nyelvtudásuk növeli az ország nemzetközi versenyképességét.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Morvai Edit – Poór Zoltán: *Korai nyelvoktatás a magyar oktatási intézményekben*, Oktatási Minisztérium, 2006
2. Pazonyi Judit: *Gondolatok egy korai idegennyelv-oktatási módszer kapcsán*, Új Pedagógiai Szemle, 2008. április
3. Nikolov Marianne – Öveges Enikő: *Jelentés a nyelvi előkészítő évfolyamot indító iskolák vezetői, nyelvtanárai és tanulói körében 2006 tavaszán végzett felmérésről*, Oktatási és Kulturális Minisztérium, 2006
4. Nikolov Marianne – Ottó István – Öveges Enikő: *Szakma és nyelv? Az idegennyelv-tanulás és tanítás helyzete és fejlesztésének lehetőségei a szakképző intézményekben*, Oktatásért Közalapítvány, Budapest, 2009
5. Bognár Anikó: *A tartalom fontossága az idegen nyelvek oktatásban – is*, Új Pedagógiai Szemle, 2005. szeptember
6. Nikolov Marianne – Ottó István – Öveges Enikő: *A nyelvi előkészítő évfolyam értékelése (2004/2005-2008/2009)*, OKM, 2009
7. Vágó Irén: *Nyelvtanulási utak*. In Lannert Judit – Vágó Irén – Kőrösné Mikis Márta: *A felnőttek digitális írás- és idegennyelv-tudása*, Felnőttképzési Kutatási Füzetek 7. Nemzeti Felnőttképzési Intézet, Budapest, 2006
8. Dr. Sturcz Zoltán: *Nyelvi követelmények a kétciklusú képzésben*, Konferenciakötet, 2009
9. Laki Mihály: *Az idegennyelv oktatási piac átalakulása*, Közgazdasági Szemle LIII. évf. október, 880-902.o.
10. Dringó Horváth Ida – Hoffmann Orsolya: *Informatikai eszközök a német nyelvoktatásban – Hol tartanak a magyarországi nyelvtanárok?* Új Pedagógiai Szemle 2004 május-június
11. Gálné Mészáros Beáta: *Szaknyelvi előkészítés a magyar német két tannyelvű gimnáziumokban*, Új Pedagógiai Szemle 2007 március-április
12. Kormos Judit – Csizér Kata: *A családi környezet hatása az idegen nyelvi motivációra: egy kvalitatív módszerekkel végzett kutatás tanulságai*, Magyar Pedagógia, 105. évfolyam (2005)
13. Vámos Ágnes: *A tannyelv iskolai fogalma*, Educatio, 2000/4
14. Vámos Ágnes: *Magyarország tannyelvi atlasza*, Keraban Kiadó, 1998
15. European Strategic Framework for Education and Training (ET 2020) Thematic Group on Early Language Learning at Pre-School level PROGRESS REPORT– European Commission, 2010
16. Kovács Judit: *Magyar-angol két tannyelvű általános iskolai programok közoktatásunkban*, Eötvös Kiadó, 2006

17. *Petneki Katalin: Az idegen nyelv tanításának helyzete és fejlesztési feladatai, OFI, 2009*
Nikolov Marianne: A magyarországi nyelvoktatás-fejlesztési politika – nyelvoktatásunk a nemzetközi trendek tükrében, OFI, 2007
18. *Öveges Enikő: Az idegen nyelv-tanulás és tanítás helyzete és fejlesztésének lehetőségei a szakképző intézményekben, OKM tanulmány, 2009*
19. *A NYEK évfolyam a fővárosi középiskolákban (2004-2009), Mérei Ferenc Fővárosi Pedagógiai Intézet felmérése, 2009*
20. *Kovács Judit: A gyermek és az idegen nyelv, Eötvös József Kiadó, 2009*
21. *Petneki Katalin: Az idegen nyelvek oktatása Magyarországon az ezredfordulón, JATE Press, 2007*
22. *Szabó Gábor-Kiszely Zoltán: Államilag elismert nyelvvizsgarendszerek, illetve az emelt szintű érettségi összevetése próbavizsgázói teljesítmények tükrében német és angol nyelvből. Modern nyelvoktatás, 16.sz. 4. sz./2010*
23. *Jelentés a magyar közoktatásról 2010*
24. *Kurtán Zsuzsa – Silye Magdolna: A felsőoktatásban folyó nyelvi és szaknyelvi képzések. Budapest, 2012. június (az EMMI megbízásából)*
25. *A két tanítási nyelvű oktatás eredményei. Kétnyelvű iskoláért Egyesület. 2011. október 20.*

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet

*Hány idegen nyelven beszél elég jól ahhoz (az anyanyelvén kívül), hogy képes legyen bekapcsolódni egy beszélgetésbe?*⁶⁶

		At least 1	Diff. EB77.1 - EB64.3	At least 2	Diff. EB77.1 - EB64.3	At least 3	Diff. EB77.1 - EB64.3	None	Diff. EB77.1 - EB64.3
	EU27	54%	-2	25%	-3	10%	-1	46%	+2
	LU	98%	-1	84%	-8	61%	-8	2%	+1
	LV	95%	=	54%	+3	13%	-1	5%	=
	NL	94%	+3	77%	+2	37%	+3	6%	-3
	MT	93%	+1	59%	-9	13%	-10	7%	-1
	SI	92%	+1	67%	-4	34%	-6	8%	-1
	LT	92%	=	52%	+1	18%	+2	8%	=
	SE	91%	+1	44%	-4	15%	-1	9%	-1
	DK	89%	+1	58%	-8	23%	-7	11%	-1
	EE	87%	-2	52%	-6	22%	-2	13%	+2
	SK	80%	-17	43%	-5	18%	-4	20%	+17
	AT	78%	+16	27%	-5	9%	-12	22%	-16
	CY	76%	-2	20%	-2	7%	+1	24%	+2
	FI	75%	+6	48%	+1	26%	+3	25%	-6
	BE	72%	-2	50%	-16	27%	-26	28%	+2
	DE	66%	-1	28%	+1	8%	=	34%	+1
	EL	57%	=	15%	-4	4%	=	43%	=
	FR	51%	=	19%	-2	5%	+1	49%	=
	PL	50%	-7	22%	-10	7%	-9	50%	+7
	CZ	49%	-12	22%	-7	6%	-4	51%	+12
	RO	48%	+1	22%	-5	8%	+2	52%	-1
	BG	48%	-11	19%	-12	4%	-4	52%	+11
	ES	46%	+2	18%	-1	5%	-1	54%	-2
	IE	40%	+6	18%	+5	4%	+2	60%	-6
	UK	39%	+1	14%	-4	5%	-1	61%	-1
	PT	39%	-3	13%	-10	4%	-2	61%	+3
	IT	38%	-3	22%	+6	15%	+9	62%	+3
	HU	35%	-7	13%	-14	4%	-16	65%	+7

⁶⁶ Europeans and Languages, 2012, Eurobarometer/European Commission 15. oldal

A táblázatban az is látható, hogy csökkenés vagy növekedés tapasztalható az előző, 2006-os Eurobarometer felméréshez (EB77.1.-EB64.3) képest.

2. számú melléklet

Magyarországon a közoktatásban jelenleg az alábbi nyelveket tanítják⁶⁷:

- 1 angol (1)
- 2 arab
- 3 bolgár
- 4 cigány-beás
- 5 cigány-romani
- 6 eszperantó
- 7 finn
- 8 francia (3)
- 9 héber
- 10 holland
- 11 horvát
- 12 japán
- 13 kínai
- 14 latin (6)
- 15 lengyel
- 16 magyar
- 17 német (2)
- 18 olasz (4)
- 19 orosz (7)
- 20 portugál
- 21 román
- 22 ruszin
- 23 spanyol (5)
- 24 szerb
- 25 szlovák
- 26 szlovén
- 27 török
- 28 ukrán

⁶⁷ EMMI 2011/2012-es Közoktatás-statisztikai adatgyűjtés alapján

3. számú melléklet

Államilag elismert nyelvvizsgát az alábbi nyelvekből lehet tenni ma Magyarországon⁶⁸:

1. Angol
2. Arab
3. Cigány (beás)
4. Cigány (lovári)
5. Cseh
6. Dán
7. Eszperantó
8. Finn
9. Francia
10. Héber
11. Holland
12. Horvát
13. Japán
14. Kínai
15. Latin
16. Magyar
17. Német
18. Ógörög
19. Olasz
20. Orosz
21. Portugál
22. Román
23. Spanyol
24. Svéd
25. Szerb
26. Szlovák
27. Szlovén
28. Török
29. Újgörög
30. Ukrán

⁶⁸ Forrás: OH-NYAK honlap, 2012/09

4. sz. melléklet

A Közös Európai Referenciakeret (KER) szintjei

Szint	Leírás
A1	Képes egyszerű kapcsolatteremtésre, ha a másik személy hajlandó a mondanivalóját kissé lassabban vagy más kifejezésekkel is megismételni, illetve segíti a mondanivaló megformálását. Fel tud tenni és meg tud válaszolni olyan kérdéseket, amelyek a mindennapi szükségletek konkrét kifejezésére szolgálnak. Egyszerű kifejezésekkel és mondatokkal be tudja mutatni a lakóhelyét és az ismerőseit.
A2	Az egyszerű, rutinszerű helyzetekben egyszerű és közvetlen módon cserél információt mindennapi tevékenységekről vagy témákról. A nagyon rövid információcserére még akkor is képes, ha egyébként nem ért meg eleget ahhoz, hogy a társalgásban folyamatosan részt vegyen. Egyszerű eszközökkel és mondatokkal tud beszélni a családjáról és más személyekről, életkörülményeiről, tanulmányairól, jelenlegi vagy előző szakmai tevékenységeiről.
B1	Elboldogul a legtöbb olyan nyelvi helyzetben, amely utazás során adódik. Felkészülés nélkül részt tud venni az ismert, az érdeklődési körének megfelelő, vagy a mindennapi témákról (pl. család, szabadidő, tanulás, munka, utazás, aktuális események) folyó társalgásban. Egyszerű kifejezésekkel tud beszélni élményekről, eseményekről, álmairól, reményeiről és céljairól. Röviden is meg tudja magyarázni, indokolni véleményét és terveit.
B2	Az anyanyelvi beszélővel természetes, könnyed és közvetlen kapcsolatteremtésre képes. Aktívan részt tud venni az ismert témákról folyó társalgásban, úgy, hogy közben érvelve kifejti a véleményét. Világosan és kellő részletességgel fejezi ki magát számos, az érdeklődési körébe tartozó témában. Ki tudja fejteni a véleményét valamely aktuális témáról úgy, hogy részletezi a különböző lehetőségek előnyeit és hátrányait.
C1	Folyamatosan és gördülékenyen fejezi ki magát, ritkán keresi a szavakat és kifejezéseket. A nyelvet könnyeden és hatékonyan használja a különböző társadalmi és szakmai kapcsolatokban. Gondolatait, véleményét pontosan ki tudja fejteni; hozzászólásait a beszélőtársakéhoz tudja kapcsolni. Világosan és részletesen tud leírni bonyolult dolgokat úgy, hogy más kapcsolódó témaköröket is bevon, egyes elemeket részletez, és mondanivalóját megfelelően fejezi be.
C2	Könnyedén részt tud venni bármilyen társalgásban, vitában; nagy biztonsággal alkalmaz sajátos kifejezéseket és különböző nyelvi fordulatokat. Gördülékenyen, szabatosan, az árnyalatok finom kifejezésére is ügyelve beszél. Ha elakad, úgy kezdi újra és fogalmazza át a mondandóját, hogy az szinte fel sem tűnik. Világosan és folyamatosan, stílusát a helyzethez igazítva írja le vagy fejti ki bármit, előadását logikusan szerkeszti meg; segíti a hallgatót abban, hogy a lényeges pontokat kiragadja és megjegyezze.